

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΔΡΟΣ

Τὴν 3/15 Δεκεμβρίου 1899 ἀπέβησεν ἐν Βέρνη, ὡς διευθυντῆς τοῦ διεθνούς γραφείου τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς Ἑλβετικῆς Συμπολιτείας Νουμάς Δρόζ, γνωστός ἐν Ἑλλάδι ἰδίως ἐκ τῆς μικροῦ δεῖν ἐπιτυχούσης ὑποψηριότητος αὐτοῦ διὰ τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Κρήτης.

Πάντες οἱ πλησιάσαντες καὶ γνωρίσαντες τὸν ἐπιφανῆ τούτου πολιτικὸν τῆς Ἑλβετίας ἄνδρα, συμφωνοῦσιν εἰς τὸ ν' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἦτο ἐξ ἐκείνων, οἵτινες τὸ πολὺ ἀπαξ μόνον ἀναφαίνονται κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς αἰῶνος εἰς μίαν χώραν. Ἐν τῇ συγχρόνῳ δ' ἐποχῇ, ἡ προσωπικότης αὐτοῦ ἐξεῖχε τοσοῦτον τῶν λοιπῶν διασήμων πολιτικῶν τῆς Εὐρώπης, ὥστε ἀπέλαυε τῆς γενικῆς ἐκτιμῆσεως καὶ ὑπολήψεως εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα Κράτη. Δύο ἀπτά δείγματα τῆς ἐκτιμῆσεως ταύτης ἐδόθησαν αὐτῷ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, πρῶτον, ὅταν αἱ εὐρωπαϊκῆς κυβερνήσεις τῷ ἐπρότειναν τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Κρήτης, καὶ ἀργότερον ὅταν ἐγένετο σκέψις ὅπως τῷ δοθῆ ἡ διεύθυνσις τοῦ διεθνούς δικητηρίου γραφείου, ὑπερ ἐμελέτα ἢ ἐν Χάγη Συνδιάσκεψις.

Κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἔσχμεν τὸ εὐτύχημα νὰ σχετισθῶμεν πολὺ μὲ

τὸν ἐξοχὸν τούτον Ἑλβετὸν, μεθ' οὗ καθ' ἐκάστην σχεδὸν συνηντώμεθα ἐν Βέρνη, εἴτε ἰδιαιτέρως εἴτε κατὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας ἡμῶν. Ἐπιχειροῦντες ἐνταῦθα σύντομον αὐτοῦ σκιαγραφίαν, ἐλπίζομεν νὰ καταδείξωμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας, τὸ ὅποιον ἔσχεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἡ ἀνθρωπότης καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἰδιαιτέρως.

*

*Ἐκτακτος εὐφυΐα καὶ διαύγεια σκέψεως, μεγάλη ἀγαθότης ψυχῆς, ἀκραιφνῆς φιλοπατρία, ἀκεραιότης χαρακτῆρος καὶ συναίσθησις εὐκρινῆς τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων ἑνὸς ἐκάστου, τοιαῦτα ἦσαν τὰ πολύτιμα προσόντα, τὰ ὅποια ἐχαρακτήριζον τὸν Δρόζ. Ὅταν κατόπιν μιᾶς συνδιαλέξεως ἀπεχωρίζετο τις αὐτοῦ, εἶχε τὴν συναίσθησιν ὅτι ἐπλησίασεν ἄνδρα ὑπέροχον καὶ ἠθάνετο τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ μετ' αὐτοῦ συγχρωτισμοῦ.

Ἄπλῃ ἐκθεσις μερικῶν χρονολογιῶν καταδεικνύει ἤδη τὴν ἐκτακτὸν δραστηριότητα καὶ ἱκανότητα τοῦ ἀνδρός. Γεννηθεὶς τῷ 1844 εἰς Chaux-de-Fonds ὁ Δρόζ, ἠναγκάσθη μάλιστα δεκαπενταέτης νὰ φροντίσῃ περὶ ἐκλογῆς βιοποριστικῆς ἐργασίας. Εἰσῆλθε πρὸς τοῦτο ὡς μαθητευόμενος εἰς τὸ ἐργαστήριον χαλκογράφου, ἐν ᾧ ταχέως προήχθη. Δεκαεξαέτης, ἀκούει ἕνα εὐφραδῆ εὐαγγελικὸν ἱεραπόστολον, ἐνθουσιάζεται καὶ ἀναλαμβάνει νὰ μεταβαίη τακτικῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καθ' ἐκάστην πρωΐαν μεταξὺ τῆς 6 καὶ 8 ὥρας, πρὸ τῆς δωδεκάωρου αὐτοῦ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἀπασχολήσεως, πρὸς ἐμάθησιν τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς καὶ διευκόλυνσιν περαιτέρω θεολογικῶν σπουδῶν. Ἐξακολουθεῖ οὕτως ἐπὶ ἕν ἔτος, ὅτε ἀναγκάζεται νὰ διακόψῃ τὰ μαθήματα ταῦτα. Ἐξηκολούθησεν ὅμως τὴν μελέτην καὶ μετὰ ἕν ἔτος, μάλιστα δεκαεκαέτης, ἐπιτυγχάνει τὸ δίπλωμα τοῦ δημοδιδασκάλου. Κάμνει τὸν δημοδιδάσκαλον ἐπὶ διετίαν, ἐνῶ συγχρόνως ἀρχίζει νὰ δημοσιογραφή, ἡ ἐπιτυχία τοῦ δ' εἶναι τοσαύτη, ὥστε τῷ 1864 ἔχει ἤδη τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος National.

Ὅπως εἰς τόσους ἄλλους, ἡ ἐφημεριδογραφία τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς εἰσοδος εἰς τὸν πολιτικὸν βίον, ἐν ᾧ, χάρις εἰς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἐπέπρωτο ἐπίσης νὰ προαχθῆ μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος. Μόλις φθάσας εἰς τὴν νόμιμον ἡλικίαν (25 ἐτῶν) εἰσέρχεται εἰς τὴν καντονικὴν Βουλῆν. Μετὰ δύο ἔτη αὐτῆ τὸν ἐκλέγει μέλος τῆς καντονικῆς κυβερνήσεως τοῦ Neuchâtel, καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἀντιπρόσωπον τοῦ καντονίου

αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Βέρνην ἀντιπροσωπείᾳ (Conseil des Etats). Τῷ 1875 ἐκλέγεται πρόεδρος τῆς ἐθνικῆς ταύτης Βουλῆς καὶ ὀλίγους μῆνας κατόπιν, πρὸ τῆς συμπληρώσεως ἔτι τοῦ 32^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας του, ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν δύο ἐθνικῶν Βουλῶν, τῶν ἀποτελουσῶν τὴν ὁμοσπονδιακὴν ἀντιπροσωπείαν, ὑπουργὸς τῆς Ἑλβετικῆς Συμπολιτείας (Conseiller fédéral).

Ἐν τῷ ἑπταμελεῖ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ τῆς Ὁμοσπονδίας παρέμεινε 18 ἔτη. Προήδρευσε δ' αὐτοῦ δις (1881, 1887), γενόμενος οὕτω ταυτοχρόνως πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1892, διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐν Βέρνην διεθνούς γραφείου τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, ὅπερ καὶ διηύθυνεν ἐπαξίως κατὰ τὰ ἐπίλοιπα ἑπτὰ ἔτη τοῦ βίου του.

Δὲν εἶναι, νομίζομεν, πολλοὶ οἱ ἄνδρες οἱ δυνάμειοι νὰ ἐπιδείξωσι τοσοῦτον ταχεῖαν πρόοδον, ἀνταξίαν τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἀξίας.

Σημειώσατε ὅτι, μεθ' ὅλην τὴν σχετικὴν ἡσυχίαν, ἣν ἤδυνάτο νὰ ἔχη ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ θέσει, ὁ Δρόζ ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καταδεικνύων ἀπίστευτον δύναμιν θελήσεως πρὸς κατίσχυσιν τῆς σωματικῆς κοπώσεως. Τὸν εἶδομεν διὰ τελευταίαν φοράν 19 ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τὸν εὗρομεν οἰκουρούντα καὶ ἦδη κεκμηκότα. Ἡθέλομεν νὰ τὸν συμβουλευθῶμεν ἐν ζητήματι ἐπιείγοντι, ἐνδιαφέροντι τὰ μέγιστα τοὺς χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς. Κατόπιν τῆς εἰσηγήσεως ἣν τῷ ἐκάμαμεν, μᾶς ἐκράτησεν ἐπὶ 1 1/2 ὥραν, θέσας μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ γενναιοφροσύνης τὴν μακρὰν καὶ πολυτίμιον αὐτοῦ πείραν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν, καὶ ἐκθέσας μετὰ δυνάμεως καὶ σαφηνείας τὸν καταλληλοτάτον τρόπον τῆς ἐνεργείας ἐν ζητήματι, τὸ ὅποιον αἱ φιλελευθέροι αὐτοῦ ἰδέαι ἐθεώρουν ἦδη ὡς ἰδικόν του.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμῶν συναντήσει εἶχμεν οὕτως ἐν ἔτι τρανὸν δείγμα τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος, τὸ ὅποιον ὑπῆρξεν ὁ γνώμων ὁλοκλήρου αὐτοῦ τοῦ βίου. Χάρις εἰς τὸ πνεῦμα τοῦτο παρέσχε πολλάκις εἰς τὴν Πατρίδα αὐτοῦ πολυτιμωτάτας ὑπηρεσίας, ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ εἰσέλθωμεν ἐνταῦθα. Χάρις εἰς τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐκράτησε πάντοτε ὑψηλὰ τὸ γόητρον τῆς Ἑλβετίας καὶ τὴν σημαίαν τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας. Χάρις εἰς αὐτὸ ἐπέτυχε τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων μετὰ τῆς Γαλλίας, ὑπερνεκῶν οὕτω κατὰ τὸ δυνατόν τὰς προστατευτικὰς τάσεις τῆς τότε γαλλικῆς κυβερνήσεως. Εἰς τὸ αὐτὸ πνεῦμα τέλος ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὅσα ἐπραξεν ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του.

Δύο μόνον ἐκ τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων, τὰ

ὁποῖα ὑπαινιττόμεθα, θ' ἀναφέρωμεν ἐδῶ διὰ βραχείων: τὸν παγκόσμιον θρίαμβον τοῦ Δρόζ κατὰ τοῦ Βίσμαρκ καὶ τὴν φιλελληνικὴν αὐτοῦ δράσιν.

Τῷ 1889 συνέβη τὸ περιθρύλητον ἐπεισοδίον Βόλγχεμουτ (Wohlgemuth) ἐν τῇ βορείῳ Ἑλβετίας. Ὁ Βίσμαρκ ἐζήτηε ἀφορμὴν ἐπεμβάσεως πρὸς καταδίωξιν τῶν σοσιαλιστῶν ἐπὶ Ἑλβετικῷ ἐδάφει. Εὐτυχῶς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλβετίας ἦτο ὁ Δρόζ, ὅστις ἐπρέσβευεν ὅτι, πρὸς παρεμπόδισιν παρανόμων ἐπεμβάσεων, ἐν Κράτῳ ὀφείλει νὰ ἐκπληροῖ ἐν καιρῷ τὰς διεθνεῖς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις (ὅπως καὶ ἡ Ἑλλάς θ' ἀπέφυγε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ταπεινωτικῆς Ἑλέγχου, ἐὰν εἶχεν ἐκπληρώσῃ ἐγκαίρως τὰς ἀπέναντι τῶν ξένων αὐτῆς ὀφειλὰς ὑποχρεώσεις). Ἐφρόντισεν ὅθεν νὰ λάβῃ πάντα τὰ πᾶσι τοῦ ἀστυνομικὰ καὶ ἄλλα μέτρα, ὅπως ἀφαιρεθῇ πᾶν πρόσχημα ἐπεμβάσεως τῆς Γερμανίας ἐν Ἑλβετίας. Ὁ Βίσμαρκ, μὴ εὐρίσκων τότε εὐλογον ἀφορμὴν ἐπεμβάσεως, διενεόηθη νὰ γεννήσῃ τοιαύτην. Πρὸς τοῦτο ἐπέμφεν εἰς Ἑλβετίαν μυστικὸν ὑπάλληλον τῆς γερμανικῆς ἀστυνομίας, μὲ ἐντολὴν νὰ ἐξερεθίσῃ τὰ πνεύματα τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ προσφύγων Γερμανῶν σοσιαλιστῶν, νὰ προκαλέσῃ ἀντιγερμανικὰς ταραχὰς καὶ νὰ παρᾶσῃ οὕτω τὴν πολυμέμηνην εὐκαιρίαν πρὸς πανηγυρικὴν ταπεινώσιν τῆς μικρᾶς Ἑλβετίας. Ἡ Ἑλβετικὴ ἀστυνομία ἀνακαλύψασα τὸ βδελυρὸν ὄργανον τῶν βισμαρκικῶν δολοφονικῶν, συνέλαβεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐφυλάκισεν. Ὁργῆ τότε καὶ ἐπέμβασις τοῦ σιδηροῦ ἀρχικαγκελλαρίου, ἀπαιτοῦντος τὴν ἀποφυλάκισιν «τοῦ δημοσίου Γερμανοῦ ὑπαλλήλου». Εἶναι πλέον ἢ πιθανόν ὅτι μὲ πᾶν ἄλλο Κράτος τῶν διαστάσεων καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Ἑλβετίας ὁ Βίσμαρκ θὰ ἐξήρχετο θριαμβεύων. Γνωρίζομεν μάλιστα καὶ χώρας, ἐν αἷς ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν εὐκαιρίαν ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως. Εὐρίσκόμεθα ὅμως ἐν Ἑλβετίᾳ, καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ κυβερνωμένῃ ὑπὸ τοῦ Δρόζ. Μεθ' ὅλας τὰς φοβερὰς ἀπειλάς, ὁ Δρόζ δὲν ἐνέδωκεν οὔτε κατὰ κεραίαν. Περιωρίσθη ν' ἀπαντήσῃ: «Ὅσοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ συλληθῆς, εἶναι ἀποδεξιγμένον ὅτι ἠθέλησε νὰ συνταράξῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας· τὸ ζήτημα τῆς φυλακίσεως καὶ τῆς τιμωρίας ἀφορᾷ ὅθεν ἡμᾶς καὶ μόνον ἡμᾶς, οὐδεμίαν δὲ ἐπέμβασιν δεχόμεθα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἡμῶν πράγματα!»

Σύσσωμος ὁ Ἑλβετικὸς λαός, οἱ διαμαρτυρούμενοι ὡς καὶ οἱ καθολικοὶ, οἱ γερμανόγλωσσοι ὡς καὶ οἱ γαλιόγλωσσοι, ἐξηγέρθησαν τότε ἐν πατριωτικῇ ἀγανάκτησει καὶ ὑπεστήριξαν μὲ ἐν στόμα τὸν ἔξοχον καὶ θαρραλέον αὐτῶν κυβερνήτην, τὸν ὑπουργὸν Δρόζ. Διεθρυλήθη ὅτι ἡ Γερμανία ἤθελε νὰ πέμψῃ εἰς τὰ Ἑλβετικὰ σύνορα

στρατόν· ἀμέσως τότε οἱ ὀπλίται τῆς Ἑλβετικῆς ἔθνοστρατίας ἤρχισαν νὰ ξεσκονίζουσι τὰς στολάς των καὶ νὰ προετοιμάζωνται διὰ μέλλουσαν κινήσειν τοῦ Ἑλβετικοῦ στρατοῦ. Αἱ Ἑλβετικαὶ Βουλαι ἐπεδοκίμαζον παμφηρεῖ τὴν στάσιν τῆς κυβερνήσεως καὶ ὁ Δρόζ κατώρθωνε λίαν ἐπιτηδεῖως νὰ διασπάσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Βίσμαρκ προκληθεῖσαν ὁμοφωνίαν τῶν τριῶν αὐτοκρατοριῶν. Ὁ Βίσμαρκ, ἀπομονωθείς καὶ ταπεινωθείς οὕτως ἐνώπιον τῆς μικρᾶς καὶ ἀσθενούς Ἑλβετίας, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ θρίαμβος τοῦ Δρόζ ἀντήχησεν εἰς τὰ πέρατα τῆς ἡπείρου. Σύμπασι ὁ πεπολιτισμένος κόσμος συνετάχθη τότε μὲ τὸ μέρος τῆς Ἑλβετίας, καὶ ὁ Δρόζ ἀπέδειξε πῶς ἐν μικρὸν καὶ ἀσθενὲς Κράτος δύναται νὰ νικήσῃ μέγαν καὶ πανίσχυρον γείτονα, ὅταν ἔχη τὸ εὐτύχημα νὰ κυβερνᾶται ὑπὸ χρηστῶν καὶ ἰκανῶν ἀνδρῶν.

Μόλις ἐξεράγη ὁ ἀτυχῆς ἡμῶν τοῦ 1897 πόλεμος, παρεκαλέσαμεν τὸν Δρόζ νὰ δεχθῇ τὴν προεδρίαν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐράνων, ἣν ἐπρεπε πρὸ παντός νὰ συστήσωμεν ἐν Βέρνην. Κατ' ἀρχὰς ἐδίστασε νὰ δεχθῇ ἀπὸ λεπτότητα, θεωρῶν ὅτι ἡ προεδρία ἀνῆκεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μᾶλλον εἰς ἕνα γνήσιον πολίτην τῆς Βέρνης. Ὅταν ὅμως ἐπιμείναντες τῷ παρεστήσαμεν πόσον ἡ προεδρία αὐτοῦ θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ φιλανθρωπικοῦ καὶ φιλελληνικοῦ ἡμῶν ἔργου, ἐδέχθη, ὑπὸ τὸν ῥητόν ὅμως ὅρον ὅτι, ἐνῶ θ' ἀνελάμβανε προθύμως ὅλον τὸ βῆρος τῆς σχετικῆς ἐργασίας, οὐδ' αὐτοῦ θ' ἀνεφέρετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς προέδρου· ὅπως καὶ ἐγένετο. Μικτὴ εἰκοσαμελὴς περίου ἐπιτροπὴ συνέστη οὕτως, ἐξ ἐγκρίτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἧτις ὑπὸ τὴν δραστηρίαν διέθυσαν τοῦ Δρόζ ἐξήσφαλισε τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῶν ἐράνων. Περιττόν νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ πλέον πάντων ἐργασθεὶς ἐν αὐτῇ ἦτο αὐτὸς ὁ Δρόζ. Δὲν ἐδίσταζε νὰ μεταβιβάσῃ αὐτοπροσώπως εἴτε εἰς τὴν κατοικίαν ἡμῶν εἴτε ὅπου ἄλλου παρουσιαζέτο ἀνάγκη πρὸς ταχυτέραν συνεννόησιν καὶ αἰσίαν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀνέλαβεν ὡς ἰδικόν του. Τὴν συλλογὴν ἐράνων ἐπεδιώχμεν ἐν Βέρνην διὰ τῶν ἀκολουθῶν μέσων: 1) διὰ τῶν ἐφημερίδων, 2) ἀνὰ τὰ σχολεῖα, κατόπιν εἰδικῆς ἐγκυκλίου, 3) ἀνὰ τὰς συνοικίας, ὑπὸ τῶν ἐλληνομαθῶν μαθητῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῶν γυμνασίων δι' εἰδικῶν κιβωτιδίων, 4) δι' ἰδιαιτέρων διπλοτύπων μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς διανεμηθέντων, 5) διὰ μιᾶς ἀγροτικῆς ἐστῆς. Οὕτως, ἐντὸς τριῶν ἐβδομάδων, συνελέχθημεν ἐν Βέρνην τὸ ποσὸν περίπου 12,000 φράγκων, ὅπερ ἀπεστείλαμεν τῇ Α. Β. Υ. τῇ πριγκιπίσῃ Σοφίᾳ. Τὸ πολυτίμιον ὅμως ἐνδιαφέρον τοῦ Δρόζ καὶ ἡ ἐν Βέρνην ἐπιτυχία διηκούλυναν τὴν συλλογὴν τῶν ἐράνων καὶ ἀνά

τὴν λοιπὴν Ἑλβετίαν, οὕτω δὲ κατωρθώθη, χάρις ἐπίσης εἰς τὸν θερμὸν φιλελληνισμόν τοῦ ἐν Ζυρίχη κ. Βέρλ, ν' ἀποσταλῇ ἐν ὄλῳ ἐξ Ἑλβετίας τὸ ποσὸν τῶν ἐκατὸν περίπου χιλιάδων φράγκων πρὸς περίθαλψιν τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐκ Κρήτης προσφύγων.

Ἐνῶ ἐργάζετο ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν ἐν Βέρνην, ὁ Δρόζ μετέβη δις εἰς Πηρισίους, ὅπως συνεννοηθῇ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς αὐτονομίας τῆς Κρήτης. Λέγεται ὅτι ὁ Σουλτᾶνος τοσοῦτον ἐξεμάνθη, ὅταν ἔμαθε τὰ φιλελληνικά αὐτοῦ αἰσθηματὰ (οἱ κατασκοποὶ του ἐφρόντισαν νὰ τῷ διαβιβάσωσι τὸ κείμενον προκηρύξεως ἐράνων, ἣν ὁ Δρόζ εἶχε συνυπογράψῃ μεθ' ἐξηκονταδύο ἄλλων προκρίτων τῆς Βέρνης), ὥστε ἐθραυσε δύο πολυτίμιμα σινικὰ σκευῆ. Ἡ στάσις τῆς Γερμανίας καὶ ἀργότερον τῆς Ῥωσίας ἐπέπρωτο νὰ μεταίωσῃ τὴν κάθοδον τοῦ Δρόζ εἰς Κρήτην.

Ὀλίγιστοι ἐν τούτοις οἱ γνωρίζοντες ὁποῖας πολυτίμους ὑπηρεσίας προσέφερον ὁ Δρόζ εἰς τὴν αὐτονομίαν τῆς Κρήτης, μεθ' ὅλην τὴν ἀποτυχίαν ταύτην. Δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ δημοσιεύσωμεν λεπτομερείας. Ἀρκούμεθα νὰ ὑπεθυμίσωμεν ὅτι εἶχεν ἐλθῆ στιγμὴ, καθ' ἣν χάρις εἰς τὰ φιλότουρκα αἰσθηματὰ τῶν μὲν καὶ τὴν ἐπιπόλαιον δειλίαν ἢ τὴν ἐγωιστικὴν ὀπισθ.βουλίαν τῶν δέ, αἱ πλεῖστα τῶν κυβερνήσεων τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης ἦσαν διατεθειμέναι νὰ πνίξουν ἀπαξ ἔτι τὸ Κρητικὸν ζήτημα, μεθ' ὅλα τὰ ἀπὸ διετίας γενόμενα. Αἱ συμβουλαι τοῦ Δρόζ ὑπῆρξαν κατὰ τὰς κρίσεις ταύτας στιγμᾶς μεγίστης σημασίας!

Πρὸς ἐξουδετέρωσιν αὐτοῦ, τῷ ἐπροταθῆ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀδρὰ ἀμειβή, ἐὰν ἐδέχετο τὴν θέσιν συμβούλου, ἀναδιοργανωτοῦ τῶν ἐκονομικῶν τῆς Τουρκίας. Ἐνοοῖτε τὴν ἀπάντησιν, ἣν ἔδωκεν. Σχεδὸν ταυτοχρόνως ὅμως μετὰ τὴν ματαίωσιν τῆς εἰς Κρήτην μεταβίσεως ὑπῆρξαν ὀλίγοι ἀρεταὶ Ἕλληνες, εἴτινες ἐσκέρθημεν ὅτι τοιαύτης ὑπερόχου ἀξίας ἀνὴρ καὶ διάσημος διοργανωτῆς θὰ ἦδύνάτο ἴσως, τὴν ἐπαύριον τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν συμφορῶν, νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ παρεμπόδισιν εἰ δυνατόν τῆς σήψεως, ὑπ' ἣν κατατρυχόμεθα· ὁ Δρόζ, ἐρωτηθεὶς, δὲν ἀπεποιήθη μὲν κατ' ἀρχὴν, προεῖδεν ὅμως ἀμέσως τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν ὑπερψίαν πολλῶν ἐκ τῶν τῆς δυστήνου ἡμῶν Πατρίδος ἰθυόντων, εἰς αἷς θὰ προσέκυρουν ἡ ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου ἡμῶν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ συνέβη! . . .

Ἡ παρὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Δρόζ ἐν Ἑλβετίᾳ νῦν χριστήσῃ τὰ μαλὰ τοὺς τε συμπολίτας αὐτοῦ, δι' οὗ ἦτο πολυτίμιος σύμβουλος, καὶ τοὺς ἐν Βέρνην ξένους πρεσβευτάς, εἴτινες ἦσαν λίαν εὐτυχεῖς,

δασκίς ἠδύνατο νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τινος ζητήματος τὴν γνώμην τοῦ δικασήμου τούτου ἀνδρός.

*

Ἡ συναναστροφή αὐτοῦ ἦτο περιζήτητος, τὸ δὲ γραφεῖόν του εἶχε καταντήση γραφεῖν διηγετικῶν συμβουλῶν. Ἐπιφανεῖς πολιτικοί, διπλωμάται, δημοσιογράφοι, ἐπίσημοι ξένοι διερχόμενοι ἐξ Ἑλβετίας, πολυάριθμοι φίλοι καὶ γνωστοὶ του, οἰκονομολόγοι καὶ ἐπιχειρηματίαι, μεγάλεμποροι καὶ τραπέζιται, συγγραφεῖς διάσημοι, συνητηῶντο ἐν τῷ ὠραίῳ μεγάρῳ τοῦ διεθνούς γραφεῖου, τὸ ὅποιον διηύθυνεν ὁ Δρόζ.

Τὰ ἐκτακτα διανοητικὰ προσόντα, τὰ ὅποια τὸν ἐκόσμουσαν, καθίσταν πολυτίμους τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ. Ἡ συνδιάλεξις του ἦτο τερπνοτάτη. Ἦτο ἐνήμερος ὄλων καὶ ἐπὶ ὄλων ἠδύνατο νὰ ἀποφανθῆ μετὰ καταπληκτικῆς εὐθυκρίσιας. Ἡ ἀπλότης τῶν τρόπων καὶ τὸ μελιχλίον τοῦ ἤθους ἠῤῥξανε τὸ θελήγητρον τῆς μετ' αὐτοῦ συνομιλίας. Ἀκριβέστατα ἐξεφράσθη ὁ γράψας περὶ Δρόζ ὅτι ὑπῆρξεν «ὁ Ἑλβετός ὁ πλέον πλησιάζων εἰς τὸ τέλειον».

Ἡ δύναμις τῆς ἀντιλήψεως εἶχε φθάσῃ παρ' αὐτῷ εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Κρητικῆς αὐτοῦ ὑποψηριότητος, ἐσκέφθη ὅτι εἶχεν ἀνάγκην νὰ μάθῃ πρὸ παντός τὴν Ἑλληνικὴν, ὅπως συνεννοῆται ἄνευ διερμηνέων. Ἐχρησιμοποίησε πρὸς τοῦτο τὴν ἀδειαν ἐνὸς μηνός, ἣν εἶχε λάβῃ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1897. Μὲ τὴν βοήθειαν καλῶν βιβλίων, κατεγίνετο καθ' ἐκάστην ἑσπέραν, πρὸ τοῦ ὕπνου, νὰ μάθῃ μερικὰς φράσεις ἐκ τῶν χρησιμωτέρων τὴν ἐπαύριον πρὸς τὰς ἐπανελαμβάνεσθαι καὶ τὰς ἐγνώριζεν ἤδη! Ὡς μόνον βοήθειαν εἶχε τὰ ἑλληνικά, τὰ ὅποια εἶχε μάθῃ ἐπὶ ἐν ἔτος δεκαεξαέτης.

Εἰς γεῦμα, εἰς δὲ συνητητήμεν κατ' Αὐγουστον μεθ' ἐνὸς ὁμογενοῦς, ἠδυνήθη ἤδη νὰ παρακολουθῆσθαι ὅλην τὴν ἑλληνικὴν ἡμῶν συνομιλίαν, διὰ τῶν κυριωτέρων λέξεων. Ὅποια δὲ ὑπῆρξεν ἢ ἐκπληξίς ἡμῶν, ὅταν τὸν ἠκούσαμεν νὰ προσφέρῃ μετ' ἀκριβεστάτης ἑλληνικῆς προφορᾶς σειρὰν λέξεων καὶ φράσεων. Ὑπῆρξεν οὕτω καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν αὐτοδιδάκτος, ὅπως προηγουμένως δι' ἄλλας εὐρωπαϊκάς γλώσσας, ἃς εἶχεν ἐκμάθῃ ἐπίσης μόνος.

*

Τὰ συγγραμμάτα τοῦ Δρόζ εἶναι ἀναρίθμητα. Τὸ γνωστότερον εἶναι τὸ θαυμασίον ἐγχειρίδιον τῆς πολιτικῆς παιδείσεως (Manuel d'instruction civique), τὸ διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἑλβετικῶν σχολείων συγγραφέν. Κατὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δράσεως, διευθύνων πάντας σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς δικαστικῆς, ἐγράψεν ἐμβριθεῖς καὶ εὐφραδέεις μελέτας

περὶ πλείστων ὄσων ζητημάτων. Τὰ οικονομικὰ ζητήματα τὸν εἴλκυον ἰδιαιτέρως μετὰ τῶν παιδαγωγικῶν. Συνειργάζετο εἰς πλείστα περιοδικὰ, ἑλβετικά τε καὶ ξένα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διεκρίθη καὶ ὡς ἱστορικός πρώτης δυνάμεως. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς ἀπὸ τοῦ πρῶσσοικοῦ ξυροῦ ἀπελευθερώσεως τοῦ καντονίου τοῦ Neuchâtel, συνέγραψε τῷ 1898 τὴν ἱστορίαν τοῦ καντονίου τούτου, αἰτήσας τῶν ἐπιφανεστέρων τοῦ καντονίου ἀντιπροσώπων ἀνεξαρτήτως πολιτικῆς χροιάς. Ἡ ἐμβριθεια καὶ ἡ ἀμεροληψία, ἃς εἶδειξεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, καταδείχθησαν ἐπισημότερον ἐν τῇ Πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλβετίας κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, ἣν ἐξέβηκεν εἰς 360 μεγάλας σελίδας ἐν τῷ πολυτίμῳ τρίτῳ ἐργῷ Ἡ Ἑλβετία κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, δι' οὗ οἱ ἐπιφανέστεροι καὶ εἰδικώτεροι τῶν Ἑλβετῶν συγγραφεῶν ἐπισφραγίζουσι τὸν λήγοντα αἰῶνα, ἐκθέτοντες λεπτομερῶς τὴν ὑφ' ὄψιν τὰς ἐπόψεις δραστῶν καὶ πρῶτον τῆς πατρίδος τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ.

*

Ὁ Δρόζ ἐργάζετο ἀκαταπαύστως ἀναλαθῶν ἐξ ἀγαθότητος πολλὰς οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις, ὧν τὰ ἐξοδα ἤθελε ν' ἀντιμετωπίσῃ. Δυστυχῶς, αὐτὴ ἡ ὑπερβολικὴ ἐργασία ἐπέπρωτο νὰ προκαλέσῃ μνηνγγιτιδα, ἣτις ἐπῆνεγκε τὸ μισαῖον τέλος.

Τὸν ὑπέροχον τοῦτον ἄνδρα, ὅστις τόσον καλῶς ἐγνώρισε τοὺς ἀνθρώπους, ἐτίμησαν οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ διὰ πανοῦμου ἀναγνωρίσεως τῶν πολυτίμων αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν. Ὅταν τῷ 1892 ἀπεχώρησε τῆς Κυβερνήσεως, αἱ Βουλαιὶ τῷ ἀπηύθυναν ἐπίσημον ἐπὶ μεμβράνης εὐχαριστήριον δημολογίαν τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἑλβετικοῦ λαοῦ. Τὴν ἀπόλειαν αὐτοῦ ὠμολόγησαν ὡς γενικὸν ἐθνικὸν πένθος καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῇ πολιτικῇ ἀντίπαλοι αὐτοῦ. Δὲν ἀπέφυγε βεβιαίως τὰς πικρίας, ἃς πᾶς μὴ ἀσυνείδητος ἄνθρωπος δοκιμάζει ἐν τῷ βίῳ, εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν οἰκογενειακῶν δοκιμασιῶν προσβαλλόμενος εἴτε ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ προσκρούει εἰς τὴν φαυλότητα ἢ τὴν ἡλιθιότητα. Πάντες ὅμως οἱ πλησιάζοντες τὸν Δρόζ κατὰ τὰς τοιαύτας στιγμὰς ἐμείναν ἐκπληκτοὶ πρὸ τῆς θαυμασίας ψυχικῆς γαλήνης, μεθ' ἧς ὑπὲρ πάντα ἴστατο καὶ ὅλα ὑπέφερον. Ὑπῆρξεν ἐν αὐτῷ δύναμις τις, ἣτις τὸν ἐνεψύχου ὄλονεν καὶ ἣτις τῷ ἐπέτρεπε νὰ διατηρῆ ἀκέραιον τὸν θαυμασίον αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐν μέσῳ τῶν δυσχερεστέρων περιστάσεων τοῦ βίου. Τὴν δύναμιν ταύτην ὠμολογεῖ ὅταν εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ τὸν παρηγορήσασιν ἀπῆλθον μετὰ σθένους καὶ ἐμπνεύσεως: **Πρέπει νὰ βλέπωμεν πρὸς τὰ ἄνω!**

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΚΕΡΕΤΖΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΗΣ. — ΓΡΑΦΑΙ ΤΟΥ ΟΡΚΑΝΗ ΚΑΙ ΒΕΝΟΖΟ ΓΟΖΟΛΙ

Προηγουμένως ἀνέφερα τινα περὶ τοῦ ἐν Πίσῃ Κοιμητηρίου, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Campo Santo. Ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Κοιμητηρίου ἐκείνου, πλὴν τῶν γραφῶν τοῦ Γιώττου, περὶ ὧν διέλαβον, ὑπάρχουσιν ἐκεῖ καὶ αἱ ἀξιολογώτεροι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γραφαί, διὸ νομίζω ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναφέρω ἤδη περὶ αὐτῶν τὸν λόγον.

Αἱ περὶ Κολάσεως, περὶ Παραδείσου καὶ περὶ Θανάτου ἰδέαι ἐπεκράτουν πλείστον κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν, αὐταὶ δὲ ἀπετέλουν καὶ τὸ σύνθημα τῶν ζωγράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλλὰ καὶ ὁ χώρος ὁ προωρισμένος εἰς ταφὴν τῶν νεκρῶν ἦτο λίαν κατάλληλος εἰς παραστάσεις τοιαύτας. Τὰς πενήτους ταύτας ἰδέας ἐξέφρασαν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Κοιμητηρίου τῆς Πίσης ὁ Βουραμάλκος, ὁ Σίμων Μέμης, καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἀνδρέας Ὀρκάνης, οὗ αἱ παραδόξοι γραφαὶ ἐπιφέρουσι δεινὴν εἰς τὸν θεατὴν ἐκπληξιν. Ἐν τῇ γραφῇ τοῦ Ὀρκάνη ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου παρουσιάζεται ἀπροκάλυπτος φοβερά καὶ ἀποτρόπαιος, ἡ δὲ ματαιότης τῶν ἠδονῶν τοῦ κόσμου παρίσταται ἐν ἀλγεῖνῃ ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἄφρονον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πεπρωμένον. Ἐντὸς χλοερῶν λειμώνων καὶ ὑπὸ τὴν σκιάν πυκνοφυλλῶν δένδρων παρέστησεν ὁ Ὀρκάνης πλείστους νέους καὶ νέας εὐφραϊνομένους καὶ παραδιδόμενους εἰς τὰς ἠδονὰς καὶ τὰς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου τούτου. Τρυφεροὶ ἐρωτιδεῖς, ἱπτάμενοι ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων, κατατοξεύουσι τὰς ὠραίας ἐκείνας νεανίδας, αἵτινες, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ βιογράφου Βαζάρεως, εἶνε προσωπογραφίαι γυναικῶν συγχρόνων τοῦ ζωγράφου. Πλησίον τούτων ἕτεροι παρίστανται ἀκροῦμενοι τῆς μουσικῆς καὶ τῶν τερπνῶν ἄσμάτων, καὶ θεωροῦσιν ἀσμένως τοὺς χορούς, εἰς οὓς ἐπιδίδονται οἱ νέοι ἐν μέσῳ τῶν ἐρώτων αὐτῶν.

Οὕτως εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς γραφῆς παρέστησεν ὁ Ὀρκάνης μετὰ χάριτος γραφικῆς τὰς ἠδονὰς τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλ' εἰς τὸ ἕτερον μέρος ὑπάρχει τὸ ἐμπαλὶ τοῦ νομίσματος. Ἐνταῦθα ἐπὶ τινος ὄρους παρουσιάζονται οἱ μετανοοῦντες καὶ οἱ φεύγοντες τὸν κόσμον καὶ τὰς ἠδονὰς του ὅπως σωθῶσιν. Ἐκ τῶν ἀναχωρητῶν τούτων ἄλλοι μὲν ἐπιτιμώμενοι εἰς τὸν θεωρητικὸν βίον ἀναγινώσκουσιν, ἕτεροι δὲ πρακτικώτεροι καταγίνονται εἰς διαφόρους τοῦ βίου ἐργασίας. Ἀλλὰ τὸ φοβερὸν τῆς γραφῆς εἶνε τρία σώματα ἡγεμόνων, τῶν εὐδαιμόνων τούτων ἐν τῇ γῇ, κειμένων ἐντὸς ταφῆς, σώματα μὴ διαλυθέντα εἰσέτι καθ' ὅλοκληρίαν. Τὰ ἡμισεσηπτότα ταῦτα σώματα δεικνύει ὁ ἅγιος Μακά-

ριος πρὸς ἑτέρους τρεῖς ἡγεμόνας, οἵτινες ἐφιπποῖ, συνοδεύμενοι ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῶν, ἐξέρχονται κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς θῆραν καὶ ἴστανται ἐκπληκτοὶ παρατηροῦντες αὐτά. Ἐν μέσῳ τῆς γραφῆς φαίνεται ὁ θάνατος ἐν μελαίνῃ ἀμφοίεσει, ἱπτάμενος ἐν τῷ αἰθέρι καὶ σείων ἐν θριάμβῳ τὸ ὄρεπκόν του. Πλείστα δὲ σώματα, κείμενα ἐκεῖ που ἐκτάδην, ἀνακηρύττουσι τὴν ἀκατάβλητον ἰσχὺν του. Τελευταῖον ἐν τῇ γραφῇ ἐκείνῃ παρίσταται ἡ Κόλασις καὶ ὁ Παράδεισος.

Πρὸ τριακονταπενταετίας, ὅτε ἐπεσκέφθη τὸ Κοιμητήριον ἐκεῖνο, αἱ ἐν αὐτῷ γραφαὶ ἔφερον καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου καὶ τὰς ὕβρεις τῆς ὑγρασίας, ἐφαίνοντο δὲ ὁσημέραι καταρρέουσαι. Ἐθαύμαζέ τις δὲ τὴν ἀφέλειαν τῶν πρώτων ἐκείνων ζωγράφων, οἵτινες, μ' ὄλην τὴν ἀτέλειαν τῆς τέχνης τῶν, δὲν ἐδίσταζον ν' ἀναλαμβάνωσι τὴν δυσχερῆ παράστασιν δυσχερεστέρων ἐννοιῶν, μὴ ἀποτρεπόμενοι καὶ εἰς τοῦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ παρουσιάζωσι τὴν εἰδεχθῆ εἰκόνα ἡμισεσηπτότων σωμάτων, ἢ ἄλλων δυστυχῶν ποικιλοτρόπως ἡρωτηριασμένων, ἐπικαλουμένων δὲ τὸν θάνατον πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν τῶν διὰ στίχων γεγραμμένων ἀνωθεν αὐτῶν.

Εἰ καὶ ἡ ἐντεχνος φωτοσκίασις ἐλλείπει ἀπὸ τῶν γραφῶν τούτων, ἡ δὲ προοπτικὴ, ἣν οἱ μεταγενέστεροι ἐπανέυρον, ἄγνωστος τότε οὖσα, παραβιάζεται διηγετικῶς, οὐχ ἥττον δέον νὰ ἠμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐμπνευσις ὑπερεκχειλεῖται πανταχόθεν, καὶ ἡ πρωτοτυπία, ἀρετὴ ἐν τῇ τέχνῃ ἀείποτε ζηλευτὴ καὶ ἐξοχος, ἀναφαίνεται ἀπανταχοῦ γενναία.

Κατὰ τὸ ἔθιμον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ κατὰ μίμησιν τοῦ διδασκάλου Γιώττου ἐγράψεν καὶ ὁ Ὀρκάνης ἐν τῷ **Θριάμβῳ** τούτῳ τοῦ θανάτου πολλὰ ἐπίσημα πρόσωπα ζῶντα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, μετὰ τῶν ὁποίων παρίσταται ἐν τῷ πρώτῳ ὁμίλῳ νέος τις, θελκτικὸς τὴν ὄψιν καὶ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, φέρων πῖλον κυανοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἱέρακα ἐν τῇ παλάμῃ. Ὁ νέος οὗτος εἶνε ὁ ἡγεμὼν τῆς Λούκκας Καστρήνσιος. Ἀλλὰ τίς ἦτο ἄρα γε ὁ Καστρήνσιος οὗτος; Ὁ περιώνυμος Μακιαβέλης, ὁ γράψας τὴν βιογραφίαν του, δὲν ὠκνησε νὰ παραβῆλῃ αὐτὸν πρὸς Φίλιππον τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν Ῥωμαῖον Σκηπίωνα· προσθέτει μάλιστα ὅτι ὁ Καστρήνσιος θὰ ὑπερέβαινε ἀναμφιβόλως ἀμφοτέρους ἄν, ἀντὶ νὰ ὑπάρξῃ ἡγεμὼν τῆς Λούκκας, εἶχε λάβῃ πατρίδα τὴν Μακεδονίαν ἢ τὴν Ῥώμην.

Ὁ Μακιαβέλης ἀναφέρει καὶ ἄλλα τοῦ ἥρωός του κατορθώματα, ὡς τὸν ἀπάνθρωπον φόνον τοῦ ἐναρέτου γέροντος Στεφάνου Boggio, ὅστις καταστείλας διὰ τῆς ἐπιρροῆς του στάσιν ἐκρα-

γεῖσαν κατὰ τοῦ ἀπόντος τότε ἡγεμόνος, καὶ παρουσιασθεῖς εἶτα θαρρούντως πρὸς αὐτὸν ἐπα-
νελθόντα ὅπως συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν νεανιῶν
ἐπαναστατῶν, συνελήφθη δολίως ὑπὸ τοῦ Κα-
στρηνοῦ καὶ κατεσφάγη μετὰ τῶν ἄλλων τῶν
ἀληθῶς ἐνόχων. Δυστυχῶς τὴν ἀπάνθρωπον
ταύτην πράξιν ἀναφέρει ὁ σοφὸς ἱστορικὸς χωρὶς
νὰ εὕρη μίαν κἄν λέξιν ὅπως στιγματίσῃ τὸ
πολιτικὸν ἐκεῖνο κακούργημα. Προσθέτει μάλι-
στα ὅτι τὸν βίον τοῦ Καστρηνοῦ ἠθέλησε νὰ
τηρήσῃ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων, διότι ἐνό-
μισεν ὅτι εὕρεν ἐν αὐτῷ πολλὰ καὶ μεγάλα
παραδείγματα ἀρετῆς καὶ ἐπιτυχίας! Ἄλλὰ
κατὰ τὰς ἰδέας τῆς ἐπιτυχίας ἐκείνης καὶ αὐτοῦ
τοῦ Μικιαβέλη, ἡ τήρησις τῆς ἐξουσίας διὰ
πάντων τῶν μέσων, καλῶν εἴτε κακῶν, ἦτο ἡ
μεγίστη πολιτικὴ ἀρετὴ, μόνη ἀξία ἐπαινῶν καὶ
θαυμασμοῦ, διὸ καὶ ὁ Ὁρκάνης ἐθεώρησεν ἄξιον
νὰ δικαιωνῇ τὴν μορφήν τοῦ θαυμαζομένου
Καστρηνοῦ παρεμβάλλων αὐτὴν ἐν τῇ περὶ ἧς
λόγος γραφῇ.

Καθ' ἑτέραν πάλιν συνήθειαν ἔγραψε καὶ ὁ
Ὁρκάνης στίχους, δι' ὧν ἐπλήρου τὰς γραφὰς
του, διότι ἦτο καὶ οὗτος, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι,
ποιητὴς, ἀλλὰ πλεῖστοι τῶν στίχων τούτων
δυσκόλως ἀναγινώσκονται σήμερον. Ἀποθνήσκων
ἐξηκοντοῦτης τῷ 1389, ἐτάφη ἐν τῷ Κοιμη-
τηρίῳ ἐκείνῳ, ὅπου καὶ εἰργάσθη τὸν *Θριαμβὸν*
τοῦ θανάτου.

Τὴν ἀρκτικὴν πλευρὰν τοῦ Campo Santo
καθωράσισε μεταγενεστέρως ὁ Benozzo Goz-
zoli. Ἡ προσοπτικὴ εἶχε κάμη τότε μεγάλας
προόδους διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀρχιτέκτονος
Beunelleschi καὶ τοῦ Πάυλου Οὐκελλου, τὰ
δὲ ἔργα τοῦ Μισακίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Car-
mine ἐχρηγήσαν εἰς τὴν τέχνην νέαν ρώμην,
διὸ καὶ αἱ γραφαὶ τοῦ Benozzo Gozzoli δια-
φέρουσι κατὰ πολὺ τῶν γενομένων ἐν τῷ Κοιμη-
τηρίῳ πρὸ αὐτοῦ γραφῶν. Τὰς γραφὰς ταύτας
ἤρχισε τῷ 1469 καὶ ἐτελείωσε μετὰ δέκα ἐξ
ἑξα ἔτη, ἀποτελοῦσι δὲ μακρὰν σειράν ἐξ εἰκοσι
ἑξ τοιχογραφιῶν, ὧν αἱ ὑπὸ θέσεις ἐλήφθησαν
ἀπασαί ἐκ τῆς Πλατείας Διαθήκης. Μετὰ τὴν
Κιβωτὸν καὶ τὴν *Μέθην* τοῦ *Νῶε*, ἐπονται ἡ
ὑπερήφανος εὐδοκίμης τοῦ *Πύργου* τοῦ *Νεμ-
βωῶδ*, ἡ *Πυρκαϊὰ* τῶν *Σοδόμων* καὶ *Γουόρρων*
καὶ ἡ *Θυσία* τοῦ *Ἀβραάμ*. Μετὰ τὰς ἀνωτέρω
γραφὰς ἐξωγράφησεν ὁ Gozzoli τὴν *Γέννησιν*
τοῦ *Μωϋσέως*, εἶτα ἄπαντα τὰ θαυμασία, δι' ὧν
ὁ προφήτης καὶ ἐθνάρχης ἐκείνος ἐξήγαγε τὸν
λαόν του ἀπὸ τῆς γῆς τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐθρε-
ψεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη.
Ἡ μακρὰ αὕτη σειρά τῶν γραφῶν τοῦ Gozzoli
καταλήγει εἰς τὴν *Συνάντησιν* τῆς βασιλίσσης
Σαβὰ μετὰ τοῦ βασιλέως *Σολομῶντος*.

Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὃ κατέστησε διάσημον

τὸ ὄνομα τοῦ Gozzoli καὶ ὃ ἐξετέλεσε μόνος
ἄνευ βοηθῶν, ἐγκατέσπειρε πολλαχοῦ πλείστας
τῶν συγχρόνων ἐπισήμων ἀνδρῶν προσωπογρα-
φίας, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ ἡ προσω-
πογραφία τοῦ γνωστοῦ παρ' ἡμῖν σοφοῦ Ἑλλήνος
Ἀργυροπούλου ἐν τῇ Γραφῇ τῆς Βασιλίσσης
Σαβὰ.

Τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ σεμνότης τῶν διαφόρων
τῆς Γραφῆς προσώπων μαρτυροῦσι τὰς ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ τοῦ Carmine γενομένας ὑπ' αὐτοῦ
σπουδὰς, αἱ δὲ συνθέσεις του λαμβάνουσι πλεῖ-
στα θέλητρα ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν παρεμβάλ-
λουμένων ἐπεισοδίων καὶ ἐκ τῆς ἐν αὐταῖς καλ-
λονῆς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῶν πολλαπλῶν
τοπιῶν. Λίαν ἐπαινεῖται καὶ ἕτερον αὐτοῦ ἔργον,
ἡ ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ μεγάρου Riccardi
προέλασις τῶν μάγων βασιλείων, ὧν ἡ συνοδία,
ἀποτελουμένη ἐξ ἰππέων ἐνδεδυμένων κατὰ τὸν
συρμὸν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἀναπτύσ-
σεται γραφικώτατα περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην.
Μνητεύσας παρὰ τῷ πολλῆς φήμης ἀπολαύοντι
τότε μοναχῷ Beato Angelico, ἐξ ἐκείνου παρέ-
λαβε καὶ τὸ βιβλίον ἐντετυπωμένον εἰς τὰς πρῶ-
τας αὐτοῦ γραφὰς θρησκευτικῶν αἰσθημα.

Ἐν Κερκύρα, Ἀβγούστου 1900.

Γ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΝ ΕΛΒΕΤΙΑΙ

[Κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας Σύμβουλον Κλέρκ].

Ἄλλὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, κατὰ τὴν
γνώμην τοῦ ἐλβετικοῦ λαοῦ, ἔχει ἄλλα καθή-
κοντα νὰ ἐκπληρώσῃ ἐκτὸς τοῦ τῆς ἐκπαίδευ-
σεως διὰ πάντων τῶν δυνατῶν αὐτῷ μέσων τῆς
ὑγείας τῶν μαθητῶν. Καὶ τὰ ἕτερα ταῦτα καθή-
κοντα ἐπίσης ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς στοργῆς πρὸς
τὰ παιδιὰ, τέλος δὲ καὶ ἐκ τινος καλῶς ἐννοου-
μένου αἰσθηματος τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπροπέας.
Τὸ σχολεῖον δὲν πρέπει νὰ εἶνε πλέον τὸ κτίριον
ὅπου σπουδάζονται τὰ μαθήματα τὰ ἀναγεγραμ-
μένα εἰς τὰ προγράμματα ἢ εἰς τὰ ἐγχειρίδια,
ἀλλ' ἡ φιλόξενος στέγη, ἐνθα τὸ πνεῦμα ἀνα-
πτύσσεται καὶ σχηματίζεται ἡ κρίσις καὶ δια-
μορφοῦται ἡ καρδία. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀποτε-
λέματος τούτου δὲν τὸ σχολεῖον νὰ περιβάλλῃ
τὸ παιδίον δι' ἀτμοσφαιρᾶς, ἧτις νὰ εὐαρεστῇ
αὐτό, νὰ τὸ ἐπιρρωννύῃ εὐχαρίστως, νὰ τῷ ἀπο-
δίδῃ τὸ ἰσότιμον τῆς καλοκαγαθῶς ἐπιεικειᾶς
καὶ τῆς στοργῆς ἣν εὐρίσκει εἰς τὸν οἶκόν του,
ἐὰν εἶνε ἄπορον ἢ πλούσιον καὶ ἐὰν ἔχῃ τὸ εὐτύ-
χημα νὰ δύναται νὰ συζῇ ἐπὶ πολλὰς ὥρας μετὰ

Ἐτέλος ἴδε σελ. 243.

τῶν γονέων του, ἢ ἐὰν εἶνε πτωχὸν καὶ ἐγκατα-
λελειμμένον ἐπὶ πολλὰς ὥρας ὑπὸ τῶν γονέων
του, ἀναγκαζομένων ν' ἀπουσιάζωσι χάριν τῆς
καθημερινῆς ἐργασίας, νὰ ἐμπνέῃ εἰς αὐτὸ τὴν
ἀνάμνησιν ἀσύλου εἰρηνικοῦ καὶ εὐλογημένου
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ταχύτε-
ρον εἰς αὐτό. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀτμόσφαιρα ἀπο-
τελεῖται ἐκ δύο στοιχείων. Τὸ πρῶτον εἶνε καθη-
ρῶς ὑλικόν. Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃται τὸ παιδίον
μόνον εἰς τὸ σχολεῖον, ἀνάγκη πᾶσα ὅπως τὸ
σχολεῖον αὐτὸ εἶνε ὅσον τὸ δυνατόν ἐλευστικώ-
τερον, ἡμῶν δὲ μὲ τοὺς ὑγεινοὺς ὄρους καὶ μὲ
τὴν ἀδιαφιλονίκητος ἀνετον ἐπίπλωσιν, περὶ ὧν
ὠμιλήσαμεν ἤδη, ἔχει ὑλικὸν ὄργανον ἰκανὸν νὰ
βοηθῇ τὴν ἐμφυτον τῶν μαθητῶν ἀντίληψιν,
ποικίλον δὲ ὅσον οἱ οικονομικοὶ του πόροι ἐπιτρέ-
πουσιν αὐτῷ. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν ὑλικὸν τὸ εὐρι-
σκόμενον σήμερον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ παιδίου
εἶνε λίαν ἄφθονον, ἐνίοτε δὲ θαυμασίως καταλ-
ληλον ὅπως ἀρέσκη εἰς αὐτό, ἐνῶ συγχρόνως τὸ
διδάσκει. Ἐπειτα ὁ διδάσκαλος ἢ ἡ διδασκά-
λισσα δὲν ἔχουσιν ὡς ἀποκλειστικὸν μέσον τὸ
ὑλικὸν περὶ οὗ πρόκειται. Ἐχουσι τὰς παιδίας,
ἀς ἀγαπῶσι τόσοι τὰ παιδιὰ, τοὺς ὁρόμους, τὰς
σχολικὰς ἐορτάς, τὰς ἐορτάς αἰτινας ἐν Ἑλβε-
τίᾳ δὲν εἶνε ἐορταὶ παιδίων, ἀλλὰ καὶ ἐφθῶν
καὶ ἀνδρῶν καὶ ἡλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Βε-
βαιῶς πάντα ταῦτα συνεπάγονται δαπάνας,
προστιθεμένας εἰς τὰς ἤδη ὑπαρχούσας λίαν
βαρεῖς· σπανίως ὅμως ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀρχή,
εἰς τὰ πλεῖστα τῶν καντονίων ἀρνεῖται εἰς τὸν
ικανὸν διδάσκαλον ὅ,τι αὐτὸς κρίνει ἀπαραίτη-
τον διὰ τὴν πρόδον τῶν μαθητῶν του. Εἶνε δὲ
τόσον ἀληθὲς τοῦτο, ὥστε ἐν Ἑλβετίᾳ ἐπικρατεῖ
συγκινητικὴ ἀμιλλα ἐν τῷ σχολικῷ κόσμῳ, ἐπὶ
τῇ πεποιθήσει ὅτι εἰς τὴν ὑγείαν τῶν μελλουσῶν
γενεῶν καὶ εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν
αὐτῶν μὲρῶσιν θὰ εὐρωμεν τὸ ἀντισταθμισμα
τῶν καταβλάλλομένων σήμερον χάριν αὐτῶν
οικονομικῶν θυσιῶν.

Τὸ ἕτερον στοιχεῖον εἶνε καθαρῶς ψυχολογι-
κόν. Ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἠθικὴν μὲρῶσιν τοῦ
παιδίου ὁ διδάσκαλος, ὁρεῖται νὰ σπουδᾷσῃ
τοῦτο, νὰ τὸ γνωρίσῃ, νὰ διακρίνῃ τοὺς λόγους
δι' οὓς ἔχει τοῖονδε ἢ τοῖονδε χαρακτηρῶν, τουτέ-
στι τοὺς ὄρους ὑφ' οὓς ἀνετραφῆ καὶ ὑφ' οὓς ζῇ
κατ' οἶκον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶνε λίαν οὐσιώ-
δες. Τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ εἶνε δυσχερὲς,
ἀλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ τὸ παρκαμῆθῃ, ἐὰν ἐπι-
θυμῇ ὅπως ἀληθῶς τὸ σχολεῖον ἀνέλθῃ εἰς τὴν
περιωπὴν, εἰς τὴν τάσσουσιν αὐτὸ αἱ νεώτεροι
ἀπαιτήσεις. Ἐὰν δ' ὑπὸ τοιαύτην ἐποψίαν, ὅμοιοι
πρὸς τὸν χύτην τὸν ἐπιρροτιζόμενον νὰ κατα-
σκευάσῃ σύνολόν τι διὰ μετᾶλλων διαφόρου
ἀξίας, ἀναμιζόμενον καὶ ἡμεῖς τὰς ἐντυπώσεις, ἀς
ἠρύσθημεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν διαφόρων ἐκθε-

σεων, ποῖον εἶνε τὸ ἐξαγόμενον; Ποῖον ἐν συνει-
δήσει εἶνε τὸ προκύπτον σύνολον; Εἶνε τοῦτο:
σύνολον ὅπερ, καίτοι βραδέως, προσεγγίζει ὅμως
εἰς τὸν σκοπὸν, δηλαδή κατανοεῖ ἐν συνόλῳ τὸν
προορισμὸν του καὶ τείνει πρὸς τὴν πρόδον.
Εἶθε οἱ παιδαγωγοὶ τῶν τέκνων μας νὰ ἐξακο-
λουθήσωσι τὴν δδόν, ἣν ἐξέλεξεν! Θὰ εἶνε ἄξιοι
τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἐλβετικοῦ λαοῦ, τοῦ συν-
αισθηνομένου ὅτι τὰ δημοτικὰ αὐτοῦ σχολεῖα
μορφώνουσι τοὺς χαρακτήρας, ὧν αἱ δημοκρατικαὶ
τοσαύτην ἔχουσιν ἀνάγκη.

Πρὸς τοῦτοις ὁ ἐλβετικὸς λαὸς ζητεῖ ὅπως τὸ
σχολεῖον παρασκευάσῃ ἀπὸ ταῦδε ἐν τῷ ἐλβετό-
παιδί τὸν μέλλοντα μαχητὴν τῶν οικονομικῶν
ἀγώνων. Διὰ τοῦτο ἀκατανίκητος ἐπιθυμία παν-
ταχοῦ ἐκδηλοῦται πρὸς ἐπίτευξιν μορφώσεως
περὶ τὴν πρακτικὴν ἐργασίαν ὁσημέραι ἐντελε-
στέρως καὶ μᾶλλον λελογισμένης. Τὸ μικρὸν
παιδίον τῆς σήμερον ἔσται αὐριον ὁ σηματοφόρος
ἴσως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας ὑπὸ τὰ παντοῖα
αὐτῆς εἶδη· ὅθεν πρόκειται νὰ παρασκευασθῇ
διὰ τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ὁρᾶσιν, ἐὰν δὲν ἐπι-
θυμῶμεν νὰ τὸν ἀφήσωμεν νὰ ἐξοικεῖται ἢ νὰ
δικαιωνεῖται τὴν ὑλικὴν εὐμερίαν τῆς χώρας
του. Ὁ ἐλβετικὸς λαὸς ἀπαιτεῖ ἄρα ὅπως ἐν τῷ
δημοτικῷ του σχολεῖῳ ἐφαρμολῶνται ὁσημέραι
πληρέστερον αἱ ἰδέαι τῶν μεγαλοφυῶν ἐν τῇ
παιδαγωγικῇ διδασκαλίᾳ, οἵτινες καλοῦνται
Μονταίγνιος, *Κομίνιος*, *Λῶκε*, *Ρουσσώ*, *Πεστα-
λότσης*, *Φέλλερμπεργ*, ὧν τινες διείδον ἐν τῇ με-
θοδικῶς κανονιζομένη σωματικῇ ἐργασίᾳ τοῦ
παιδίου ὑπερτέρον τι ἢ ἀντισταθμισμα εἰς τὴν
ἀποκλειστικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ πνεύματος· διεί-
δον ἐν αὐτῇ μέσον ὅπως καταστήσωσιν ἀπτόν
εἰς τὸ παιδίον καὶ ὑποχρεώσωσιν αὐτὸ ν' ἀνα-
γνωρίσῃ καὶ νὰ ἐκλέξῃ τὸ οὐσιώδες στοιχεῖον
τῆς ὑλικῆς του ἀσφαλείας καὶ τῆς ἠθικῆς του
ἀξιοπροπέας ἐν τῷ μέλλοντι, ἧτοι τὴν ἐργα-
σίαν, τὴν ἀσχολίαν τὴν ἀρμολύσαν εἰς τὰς
κλίσεις του καὶ τὸν χαρακτήρα του καὶ ἧτις θὰ
ἐπιτρέπῃ αὐτῷ ν' ἀντιμετωπίσῃ θαρραλέως καὶ
φαιδρῶς τὰς περιπετείας τοῦ ἐρήθου βίου.

Τέλος ὁ ἐλβετικὸς λαὸς ζητεῖ νὰ ἐμπνευσθῇ
παρὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἰς τὸν ἐλβετόπαιδα
ὁ πόθος, ἡ θέλησις, ἡ φιλοδοξία τοῦ νὰ καταστῇ
ἀγαθὸς πολίτης, πολιτὴς ἄξιος τῆς ὀνομασίας
ταύτης, τουτέστι χρήσιμος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς
τὴν χώραν του. Ἡ ἐθνικὴ αὕτη ἀγωγή, ἡ
ἀγωγή ὅλων δι' ὅλων, ἀρχίζει ἀπὸ τῶν πρώτων
βαθμῶν τῆς σχολικῆς κλίμακος καὶ ἐξακολουθεῖ
μέχρι πέρας αὐτῆς. Εἶνε μέσον ἰσχυρὸν κοι-
νωνικῆς ἀναπλάσεως. Εἶνε ἡ μεγάλη ἰσοπεδώ-
τρια τῶν προλήψεων καὶ τῶν ἐπιπλάστων ἀνι-
σοτήτων τῶν ἀσυμβιβάστων πρὸς τὸ διέπον ἡμᾶς
δημοκρατικὸν πολιτεύμα. Εἶνε πρὸς τοῦτοις ἡ
πηγὴ παντοίων πρὸς τὸ ἔθνος εὐεργετημάτων.

δι' αὐτῆς ἀναπτύσσεται ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ κοινοῦ κλέους, τῶν κοινῶν παθημάτων, τῶν κοινῶν ἀναμνήσεων τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς ἀνεξικακίας, τῆς εὐσπλαγγχίας, τῆς ἀλληλεγγύης, οὗ ἄνευ τὸ ψηφιδωτὸν τῶν ἡμετέρων μικρῶν λαῶν δὲν θὰ ἴδοντο νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρον τῶν πρώτων Ὀμοσπόνδων, τοῦ ν' ἀποτελέσῃ δηλαδὴ πράγματι «λαὸν ἀδελφῶν».

Ἐνῶ ἐχαράσσομεν τὰς γραμμὰς ταύτας, ὁ ἔλβετικὸς λαὸς — καὶ τοῦτο ἔσται εἰς τῶν λαμπρότατων αὐτοῦ τίτλων — παρασκευάζεται νὰ πανηγυρίσῃ σεμνῶς, ἀλλ' ἀξιοπρεπῶς, τὴν μνήμην τοῦ πρώτου τῶν Ἑλβετῶν παιδαγωγῶν, τοῦ μεγάλου καὶ ἀτυχοῦς Πεσταλότζη. Ἡ προσέγγις τῆς 12 Ἰανουαρίου 1896, ἑκατοστῆς πενηκοστῆς ἐπετείου τῶν γενεθλίων τοῦ παιδαγωγοῦ, ἐπέπνεεν εἰς τε τὸν τύπον καὶ εἰς τὸ κοινὸν διαφόρους συγκινήσεις. Ἡμιλλῶντο τίς μᾶλλον νὰ ἐκφέρῃ πολλαπλᾶς ὅσον καὶ ποικίλας ἐκτιμήσεις περὶ τοῦ σημερινοῦ δημοτικοῦ ἡμῶν σχολείου. Καὶ ἐνῶ οἱ πλείστοι ἀνεγνώριζον τὰς ἐπιτευχθείσας προόδους, ἕτεροι εὗρισκον ἐν τῇ ἐορτῇ τὴν εὐκαιρίαν ὅπως κατακρίνωσι τὸν ὀργανισμόν αὐτοῦ, τὰ προγράμματα, τὰς σημερινὰς τάσεις τῶν διδασκόντων, ἄτινα, ὡς ἔλεγον, ἄγουν εἰς τὴν διανοητικὴν καταπόνησιν τῶν μαθητῶν καὶ εἰς τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἐπιβλαβὴν τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν διανοητικὴν καταπόνησιν, τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπανέρχεται τακτικῶς κατὰ περιόδους. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν οὐδεὶς γίνεταί περὶ αὐτοῦ λόγος· εἶτα αἰφνης γίνονται γνωστὰ συγκεκριμένα τινὰ γεγονότα — πάντοτε λυπηρὰ — καὶ ἐπισύρουν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ εἴτε παρ' ἡμῶν, εἴτε περὶ ἡμᾶς, τότε δὲ συνάπτεται νέος ἀγὼν. Πλὴν τὸ τοιοῦτο δὲν εἶνε βλαβερὸν, διότι αἱ παρατηρηθεῖσαι ἁλλεψίφαι εὐθύς ἐξαφανίζονται. Ὡς πρὸς τὸ ἐν ἰσχύϊ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν σύστημα, καίτοι τοῦτο εἶνε πάντοτε τελειοποιήσιμον εἰς πολλὰ αὐτοῦ μέρη, ἢ δὲ πρακτικῆ αὐτοῦ ἐφαρμογῇ ἐξαρτᾶται, ὡς εἶδομεν, τὰ μέγιστα ἐκ τοῦ διδασκάλου, δυνάμεθα οὐχ ἥττον νὰ εἰπώμεν ὅτι ἠὲ δὲ κινήσῃ ἐμπράκτως· διότι βασιζέται ἐπιτυχῶς ἐπὶ τῆς μελέτης καὶ τῆς παρατηρήσεως τῆς φύσεως ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς τέχνης, ἣν ὁ Πεσταλότζης ἐθεώρει ὡς βᾶσιν τῆς παιδαγωγικῆς αὐτοῦ¹.

¹ Τὸ παιδίον ἐνωρίτατα ἔχει ἀνάγκην ψυχολογικῆς διευθύνσεως διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ὀρθὴν αὐτογνωσίαν τῶν πραγμάτων. Ὡστε ἡ τέχνη οφείλει νὰ παρέμβῃ... ἡ τέχνη βασιζομένη ἐπὶ τῆς ψυχολογίας... Ὡ! πόσον ἡσύχως θ' ἀνεπαύομαι εἰς τὸν τάφον μου, εἰάν ἤθελον κατορθώσῃ νὰ συνενώσω ἐν τῇ δημοτικῇ διδασκαλίᾳ τὴν φύσιν μετὰ τῆς τέχνης! (Πεσταλότζης).

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπέχομεν σήμερον πολὺ τοῦ ἄλλοτε σχολείου. Ἀριστάμεθα πολὺ τοῦ Μεσαίωνα, ὅτε τὰ σχολεῖα ἦσαν καὶ παρ' ἡμῶν, ὅπως πανταχοῦ, ἐκκλησιαστικὸν μονοπώλιον¹, ἀπεβλέποντα ὄχι τόσον εἰς τὴν διάδοσιν τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων παρὰ τῷ λαῷ, ὅσον περὶ τοῦ πῶς νὰ καταστῶσιν ἐστία πνευματικῆς παιδείας, ὅπως τὰ περίφημα μοναστήρια τοῦ Ραίχενάου², τοῦ Ἁγίου Γάλλου, τοῦ Ἀϊνσίδελν, τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου, τοῦ Μουτιέ-Γρανβάλ, τοῦ Ἁγίου Οὐρσάνου, τοῦ Ρωμανοσιέ, καθὼς καὶ οἱ περίφημοι ἱερατικοὶ σύλλογοι τῆς Γενεύης, τῆς Λυονῆς καὶ τῆς Κοίρας. Ἀριστάμεθα ὡσαύτως λίαν καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχολείου τοῦ προκύψαντος ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ σχίσματος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὅτε ὁ Ζβίγκλιν καὶ ὁ Καλθίνος σημαντικῶς προήγαγον τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν διὰ νὰ μορφωθῶσι παιδαγωγοὶ τοῦ λαοῦ, τὰ δὲ καθολικὰ καντόνια δὲν ἤθελον νὰ καθυστερήσωσιν εἰς τὸν περὶ ἐπικρατήσεως τοῦτον ἀγῶνα.

Ἐν τῷ σχολικῷ προγράμματι ἐπρώτευσεν τότε ἡ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσιν καὶ τὰ ὑποχρεωτικὰ αὐτῆς παρεπόμενα, ἢ ἀνάγκαις καὶ ἡ γραφὴ³.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὸ προσωπικὸν τῶν διδασκάλων σύγκειται κατὰ μέγα μέρος ἐκ κληρικῶν. Ἐκτοτε ὁ γραμματοδιδάσκαλος ὑπερισχέει· καὶ οἷος γραμματοδιδάσκαλος! Στερούμενος πάσης παρασκευῆς, ἀμειβόμενος διὰ μισθοῦ, ὡς γλισχροτάτου θεωρουμένου καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, εἶνε ἠναγκασμένος ὅπως ζῆ νὰ ἐξασκῇ ἐπαγγελλὰ τι· εἶνε ταπεινὸς θεράπων τοῦ ἱερέως. Δὲν ὑπάρχει κτίριον ἰδιαίτερον σχολείου· δὲν ὑπάρχει ποσῶς αἴθουσα εἰδικὴ καὶ ἀποκλειστικὴ διὰ τὰς παραδόσεις· πανταχοῦ σχεδὸν ἀπ' ἐναντίας ἡ αἴθουσα τῶν παραδόσεων χρησιμεύει ὡς κοιτῶν καὶ ὡς συνήθης διαμονῆ τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς οἰκογενείας του. Δὲν ὑπάρχει ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις· καὶ εἰς τὰ σπάνια πρὸς τούτοις μέρη ἐνθα ἐθεσπίσθη, ἐματαιώθη ἕνεκα τῆς ἁλλεψίφως κτιρίων καὶ διδασκάλων⁴.

Ἐπίσης ἀπεμακρύνθημεν πολὺ καὶ ἐκ τοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος σχολείου, ὅπερ

¹ Μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ Μεσαίωνα παρατηρεῖται ἀραιῶς κατὰ πόλεις ἢ ἱδρυσίς σχολῶν λαϊκῶν ἐπὶ σκοπῷ κοινωνικῆς προόδου.

² Μοναχὸς τις, ὁ Βαλαφρείδος Στράβων, θανὼν κατὰ τὸ 849, κατέλιπε περιέργους πληροφορίας περὶ τοῦ ἐν Ραίχενάου πνευματικοῦ βίου.

³ Πλὴν τῶν πόλεων, σπανίως εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν σχολείων περιείχοντο ἄλλα μαθήματα ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν.

⁴ Ἡμερολόγιόν τι τῆς Ζυρίχης διὰ τὸ ἔτος 1508 περιέχει ποίημα, ἐκφράζον τὴν εὐχὴν ὅπως πάντα τὰ παιδιά, ἀπὸ ἡλικίας 6—12 ἐτῶν φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα, διὰ νὰ διδάσκωνται ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν πρὶν ἢ ἀρχίσωσι τὴν μαθητείαν τέχνης τινός.

περιέγραψε δι' ἀνεξιτήλων χρωμάτων ὁ Πεσταλότζης. Καὶ ὅμως πνευμά τι νέον ἤρχιζε τότε νὰ ἐπικρατῇ, πνοὴ ζωογόνος νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ὁ Πεσταλότζης, ὁ Φέλλεμπεργ, ὁ πατήρ-Γιράρνδ ἐξεγείρουσι καρποφόρον ἐθνουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως. Πολλοὶ μοναὶ μεταβάλλονται εἰς διδασκαλεῖα πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς νέας παιδαγωγικῆς, οἷον ἡ τοῦ Ἁγίου Οὐρβανοῦ, ἡ τοῦ Κρούτ-Ζλιγκεν καὶ ἡ τοῦ Βελλελαί.

Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, παρασκευασθεῖσα διὰ τῆς βραδείας ἐπιφάσεως τῶν μᾶλλον ἀγνῶν ιδεῶν καὶ τῶν γενναιοπρονεστάτων ὁνείρων, ἐκρήγνυται ὡς κεραυνός. Τὸ παλαιὸν οἰκοδόμημα, ὑφ' ὃ ἡ Ἑλβετία ἐζήσεν ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἀμαθῆς, καταρρέει ὑπὸ τὴν ξενικὴν ἐπιδρομὴν. Ἡ μία καὶ ἀδικίρετος Ἑλβετικὴ Δημοκρατία ἀνεκρηύχθη, θέτει δ' εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν τοὺς μᾶλλον κεκηρυγμένους ὀπαδοὺς τῶν νεωτεριστικῶν μεθόδων, τὸν Ἀλβέρτον Στάππερ ἐκ Βρούγκ, τὸν Μελχίορα Μόρ ἐκ Λουκέρνης καὶ τὸσους ἄλλους, φαίνεται δὲ οἰσνεὶ ἐκλέγουσα ὡς ἐμβλημα αὐτῆς τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ πρώτου ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, ὅστις ἦτο ὁ Ἀλβέρτος Σάππερ: «Ὁρεῖλομεν ν' ἀποδείξωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπανάστασις ὑπῆρξεν ὡφέλιμος εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου».

Καὶ ἀληθῶς ἡ νέα Κυβέρνησις ἐπιλαμβάνεται τοῦ ἔργου μετὰ φλογεροῦ ζήλου. Διοργανοῖ ἁμοιομόρφως καὶ ἁμοιορρυθμῶς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν. Μερμινᾷ πρώτον περὶ τοῦ μᾶλλον κατεπείγοντος, περὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἦδη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1798 ἐπερατώθη ὁ καταρτισμὸς τοῦ νομοσχεδίου περὶ τῶν ἀστικῶν δημοτικῶν σχολείων. Ἴνα δύναται νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει αὐτοῦ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας ὁ Στάππερ συνεβουλεύθη δι' ἐγκυκλίων ἐρωτημάτων πάντας τοὺς ἐν Ἑλβετίᾳ διδασκάλους¹. Ἐκαστον καντόνιον οφείλει νὰ ἔχη τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, ἕκαστον δὲ διαμέρισμα τὸν σχολικὸν αὐτοῦ ἐπιθεωρητήν. Κατὰ πρώτην φοράν διατάσσεται ἐπισημῶς ὁ ἐπιθεωρητὴς νὰ μεριμνήσῃ περὶ τοῦ κτιρίου τοῦ σχολείου. Τὸ Βούργκορφ ἀνακηρύσσεται ὡς διδασκαλεῖον καὶ ὁ Πεσταλότζης συνδέει μετ' αὐτοῦ τὸ ὄλονεν αὐξὼν κλέος τοῦ ὀνόματός του. Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ προσπάθειαι ἀπομένουσιν ἄγονοι. Τὰ ἔθνη καὶ συμβούλια δὲν ἔχουσι καιρὸν νὰ συζητήσωσιν ἐπὶ τῶν καθυποβληθέντων αὐτοῖς σχεδίων. Τὸ εἶδος τρέμει ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἐνωτικῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ἐκδιώκεται ὑπὸ τῶν Ὀμο-

¹ Αἱ ἀπαντήσεις τῶν διδασκάλων διασφύζονται εἰς τὰρχεῖα τῆς Ὀμοσπονδίας.

σπονδιστῶν, ὀπαδῶν τοῦ πρώην καθεστῶτος¹. Τότε ὁ Βοναπάρτης ἐπεμβάλλει καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὴν Ἑλβετίαν τὴν μεσολάβησιν.

Καὶ ἐξέπεσον μὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς οἱ ἄνδρες, οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν διάδοσιν τῶν φώτων διὰ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἡ ὄθησις ὅμως ἦν ἐδῶκαν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην ἀπομένει εἰσέτι ζωηρά, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ πεφωτισμένου κοινοῦ, ἀναζωογονουμένη ὑπὸ τῶν ἰδιωτικῶν Ἐταιρειῶν, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς, συσταθείσης ὑπὸ τοῦ Πεσταλότζη κατὰ τὸ 1808, αὐξήσασα δὲ ὡς ἐκ τοῦ γοήτρου τοῦ παρασχεθέντος αὐτῇ ὑπὸ τῶν τριῶν μεγάλων Ἑλβετῶν διδασκάλων τῆς παιδαγωγικῆς, ὅτινες ἔσχον ἐπιδρασίαν ἀκατανίκητον οὐ μόνον ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρᾳ, ἀλλὰ καθ' ἅπασαν τὴν πεπολιτισμένην Εὐρώπην. Καὶ αὐταὶ αἱ Κυβερνήσεις τῶν καντονίων δεικνύονται εὐνοϊκαί εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς δημοτικῆς διδασκαλίας· ἀλλ' ὅμως οἱ πόροι αὐτῶν εἶνε τόσον ἱσχυροί, ὥστε τὸ δημοτικὸν σχολεῖον μετὰ κόπου προσδεύει, ἐνῶ ἀρχίζουσι νὰ ἱδρύνωνται ἀρκετὰ ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια πανταχοῦ. Ἀλλὰ τοῦλάχιστον τὸ δημοτικὸν σχολεῖον βελτιοῦται ἀνεπαίσθητως ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νέων μεθόδων, ὅπου ἰδίως τὰ σχολικὰ συμβούλια καὶ οἱ διδάσκαλοι κατορθοῦσι νὰ ἐπωφελῶνται ἐξ αὐτῶν. Γινώσκουμεν ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἱερεμῖα Γκόττγκερ καὶ ἄλλων, ὅτι ἡ τοιαύτη κατάστασις ἐξηκολούθησε περίπου ἀμετάβλητος καὶ κατὰ τὴν Παλινορθώσιν, παρὰ τὴν αὐξοῦσαν καὶ ὀσημέραι προδρουμένην ἐπιμονὴν ἀπαίτησιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἣτις ἐπέθει νὰ ἴδῃ ἱδρύματα καταλλήλοτερα πρὸς μόρφωσιν δημοδιδασκάλων καὶ παρὰ τὰς ἀπαύστους προσπάθειας τῆς Ἑλβετικῆς Κοινοφελούς Ἐταιρείας, ἱδρυθείσης κατὰ τὸ 1810, καὶ εἰς τῆς ὁποίας τὸ πρόγραμμα ἀνεγράφετο πρώτῃ ἡ σχολικὴ μεταρρυθμίσις. Διὰ νὰ λείψωσι πᾶσαι αἱ ἀντιδράσεις καὶ κατανηκθῶσι πάντα τὰ ἐμπόδια, πρέπει ν' ἀποκατασταθῇ ἐκ νέου τὸ δημοκρατικὸν πολιτεύμα. Τέλος ἡ ἐν ἔτει 1830 ἐπανάστασις ἐπέτρεψε τὴν ἱδρυσιν τοῦ νεωτέρου δημοτικοῦ σχολείου².

Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἐπὶ τέλος ἐτέθη ἐπὶ

¹ Ἡ τελευταία πρᾶξις τῆς ἐνωτικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἦτο ἡ ἐπομένη: Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1800 ἐξέδοτο διάταγμα, δι' οὗ πάντες οἱ δήμοι ὑπερεῶντο νὰ συντηρῶσι σχολεῖον, ἢ τοῦλάχιστον κατὰ τὸν χειμῶνα, παρέχοντες τὰ κατάλληλα κτίρια δι' αὐτὸ καὶ πληρώνοντες εἰς τὸν διδασκαλὸν μισθὸν τοῦλάχιστον ἐξ ὀγδοήκοντα φράγκων. Πάντες δ' οἱ γονεῖς ὑπερεῶντο νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον.

² Ἐν Νιδβαλδ εἶχεν ἤδη καταρτισθῇ νέος τῶν σχολείων ὀργανισμὸς κατὰ τὸ 1829, ἐν δὲ τῇ Λουκέρνη κατὰ τὸ 1830, πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματος.

βάσεων λελογισμένων. Ἄλλ' ἐχρειάσθη ἀκόμη πολὺ διὰ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸ ἡ ἐμπρέπουσα θέσις, ἐκείνη ἣν κατέχει σήμερον. Ἐτέθη μὲν ἡ ἀρχὴ ὅτι ἡ Πολιτεία ἔχει καθήκον καὶ ἀποστολὴν νὰ ἐκπαιδεύῃ τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ, ὅτι ὀφείλει αὐτὴ μόνη νὰ ἔχῃ τὴν πρωτοβουλίαν περὶ τῶν ζητημάτων τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τὸ δημόσιον σχολεῖον ἐπαρκεῖς πόρους. Πλὴν κατὰ πόσων δυσχερειῶν ἔχει νὰ παλαίσῃ ἡ τοιαύτη ἀρχή! Τὸ δημόσιον σχολεῖον ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐχθρότητα τῶν ιδιωτῶν, οἵτινες συντηροῦσι διὰ μεγάλης δαπάνης ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια παρ' αὐτῶν ἰδρυθέντα, τὴν ἐχθρότητα τῶν τάξεων τῶν οἰκοκυραίων, οἵτινες ἰδρυσαν παντοῖα σχολεῖα διὰ τοὺς εὐπόρους παρὰ τὰ σχολεῖα τῶν μὴ εὐπόρων καὶ τῶν πενήτων, τὴν ἐχθρότητα τῶν σωματείων καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες συναισθάνονται πόσον ἡ ἐπιτροπὴ αὐτῶν ἐκ τοῦ σχολείου ἐζημιώθη. Πρέπει ἡ Πολιτεία νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ πασῶν τούτων τῶν ἀντιδράσεων, πρὸς τοῦτο δὲ διαθέτει μόλις περιορισμένα τινὰ οικονομικὰ μέσα. Οὐχ ἤττον χάρις εἰς τὸν εὐδόκιμον ὀργανισμόν τῶν δημοσίων σχολείων, ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν τελευταίων αὐτῶν βαθμῶν, χάρις εἰς τὴν ἀγαθὴν θέλησιν τῶν Κυβερνήσεων καὶ εἰς τὴν ἥδη ὑπερσχύουσαν ἐπίδρασιν τῶν μαθητῶν τοῦ Πεσταλότση, τοῦ Φέλλεμπεργ, τοῦ πατρὸς Γεράρδου, χάρις εἰς τὴν γενναίαν καρτερίαν ἀνδρῶν οἷος ὁ Θωμάς Σιέρρ ἐν Ζυρίχῃ, τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀνῆλθεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ ἀποκτᾷ ὀλονὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν ἐλθετικῶν καντονίων. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶνε τὰ γενόμενα κατὰ τὸ 1874. Ἐνῶ τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Σύνταγμα τοῦ 1848 ἀρκεῖται μεριμνῶν περὶ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδευσεως, τῷ 1874 ἡ πλειονότης τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους καὶ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἔθνους ἐθεώρησεν ἐπ' ἀνάγκης ν' ἀναγράψῃ ἐν τῷ νέῳ ἀναθεωρηθέντι Σύνταγματι τὰς ἐξῆς διατάξεις:

« Ἄρθρον 27. Τὰ καντόνια μεριμνῶσι περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδευσεως, ἣτις πρέπει νὰ εἶνε ἐπαρκής, ἐξαρτωμένη δ' ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς διευθύνσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις εἶνε ὑποχρεωτικὴ εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα καὶ παρέχεται δωρεάν. Εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα δικαιοῦνται νὰ φοιτῶσι μαθηταὶ παντός θρησκευήματος, χωρὶς ποσῶς καθ' οἰονδήποτε τρόπον νὰ παραβλαφθῇ ἡ ἐλευθερία τῆς ἑαυτῶν συνειδήσεως ἢ τῶν θρησκευτικῶν τῶν πεποιθήσεων.

» Ἡ Ὁμοσπονδία θὰ λάβῃ τὰναγκαῖα μέτρα κατὰ τῶν καντονίων, ὅσα δὲν ἐκτελέσωσι τὰς παρούσας ὑποχρεώσεις.»

Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων τὸ σύγχρονον ἡμῶν δημοτικὸν σχολεῖον ἀναπτύσσεται καὶ προάγεται.

καὶ ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ ἀναμφιβόλως τὴν βαθμικαὴν αὐτοῦ τελειοποίησιν.

Εἴθε ἄρα νὰ διαπνέηται ἡσήμεραι περισσότερον καὶ βαθύτερον ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ πάντοτε νὰ ἔχῃ συνεταυτισμένην τὴν τύχην του μετὰ τῆς τοῦ λαοῦ. Εἴθε δὲ οἱ τὰς τύχας αὐτοῦ ἰθύνοντες ἀφειδῶς νὰ παρέχωσιν αὐτῷ τὰ ὕλικά καὶ ἠθικά στοιχεῖα, ὅσα εἶνε ἀπαραίτητα πρὸς εὐδόξωσιν αὐτοῦ. Εἴθε ἰδίως νὰ μὴ λησμονήσωσι ποτε ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἶνε ἡ βᾶσις τῆς ἡμετέρας δημοκρατίας καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ ὕλικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ εὐμερία καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ τῆς πατρίδος!

Εὐχαρίστως δημοσιεύομεν τὴν κατωτέρω μετάφρασιν ἀρθροῦ τῆς γνωστῆς Ἰταλίδος λογογράφου Ματθίλης Σεράο, ἀναγραφούσης τὰ κατὰ τὴν βασιλίσσαν τῆς Ἰταλίας Μαργαρίταν πρὸ τοῦ σκληροῦ φόνου τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς συζύγου μετ' ἀθρότητος ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν ὄλην γλυκύτητα, ἐφ' ἣς διεκρίνετο πάντοτε ὡς βασιλίσσα ἢ νῦν βασιλομήτωρ. Ἡ μετάφρασις εἶνε ἔργον πρωτοπείρου καλῆμου δεσποινίδος, ἣτις καὶ ἄλλας συμβολὰς μᾶς ὑπεσχέθη διὰ τὴν Ἐθνικὴν Ἀγωγὴν. Σ. τ. Δ.

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΜΟΥ

Ὅποῖον θὰ εἶνε τὸ ἰσχυρὸν ἐκεῖνο χημικὸν ἀντιδραστήριον, ὅπερ θ' ἀναλύσῃ τὴν μυστηριώδη καὶ ἀκατανίκητον ἐκείνην δύναμιν, τὰ θέλγητρα γυναικός; προκειμένου δὲ περὶ ἀνάστασης, ὑπάρχει τι τὸ βαθύτερον, τὸ πολυσυνθετώτερον, τὸ ἀσυλληπτότερον τοῦ πανισχύρου τούτου θελητήρου;

Οἱ ἱστορικοὶ, οἵτινες θὰ γράψωσιν ἀργότερον τὸ ἐγκώμιον τῆς Μαργαρίτας τῆς Σαβοΐας, βασιλίσσης τῆς Ἰταλίας, θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐξηγήσωσι τὰς ἠθικὰς αἰτίαι, ὧν ἕνεκα κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ μακροῦ σειρᾷ τῶν γυναικείων ἀπογόνων τοῦ οἴκου αὐτῆς, καὶ θ' ἀναδειχθῇ ἔτι μεγαλειότερα ἐν τῷ μέλλοντι; Τίς θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ μάθῃ τὰ πάντα περὶ γυναικός; Τίς θὰ δυνηθῇ νὰ εἴπῃ τὰ πάντα περὶ γυναικείας ὑπάρξεως οὕτως ἰδιαζούσης, οἷα ἡ ὑπάρξις βασιλίσσης;

Ναί, ἡ βασιλίσσα μου εἶνε εὐμορφος! Ἡ θαυμασία αὐτῆς ξανθὴ κόμη, ἣν δὲν τοῦ μᾶ νὰ θιξῇ ἡ ἡλικία, περιβάλλει πρόσωπον λευκόν, οὗ ἡ ἀποστίλθουσα χροιά ἐλκύει καὶ ἀντανάκτῃ τὸ φῶς· οἱ βαθύφαιοι αὐτῆς ὀφθαλμοὶ οἱ ἐκτοξεύοντες βλέμμα ὑπερῆφρον καὶ θαυπευτικὸν δεικνύουσι ψυχὴν, ἣτις ἀγρυπνεῖ, ἣτις βλέπει, ἣτις κρίνει, ἣτις μισεῖ πᾶν ὅ,τι εἶνε κατώτερον, ἣτις ἀγαπᾷ πᾶν ὅ,τι εἶνε ὠραῖον. Τὸ στόμα αὐτῆς ἀνοίγεται πρὸς μειδιάματα θελητικόν, μειδιάματα

ἐπιεικῆς, γλυκύ, τρυφερόν· τὸ μέτριον αὐτῆς ἀνάστημα φαίνεται ὑψηλότερον τοῦ ἀληθοῦς, ἕνεκα τῆς ὀρεινῆς αὐτῆς ὀρυμῆς, ἣτις διατηρεῖ τὴν ἀφέλειαν αὐτῆς καὶ τὴν χάριν.

Εἶνε περικαλλῆς βεβίως! Ἄλλὰ πολλὰ ἄλλαι γυναῖκες καὶ πολλὰ ἄλλαι βασιλίσσαι ὑπῆρξαν περικαλλεῖς, χωρὶς ἐκ τοῦ κάλλους αὐτῶν μηδὲν νὰ προέβη κέρδος δι' αὐτάς, διὰ τοὺς περὶ αὐτάς, καὶ διὰ τὸν λαὸν αὐτῶν. Τὸ κάλλος τῆς Μαργαρίτας εἶνε πῶς ἀνώτερον τῆς ἀγνότητος τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου, ἔχει κάτι τι τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς καρδίας... Τὸ κάλλος τοῦτο εἶνε μὲν γοητευτικόν, ἀλλὰ μένει ἀγνόν, εἶνε μὲν νεκρόν, ἀλλὰ διατηρεῖ γλυκεῖαν αὐστηρότητα. Ἡ ὠραιότης αὕτη, καίπερ περιβαλλομένη ὑπὸ πολυτελείας καὶ κομψότητος, καίπερ ἐπιζητούσα τὴν κόσμησιν, τὰ ἐκλεκτὰ ἐνδύματα, τὰ πολυτελῆ κοσμήματα, τοὺς μανδύας τοὺς ἀξίους τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς ἀξιώματος, οὐδὲν ἔχει τὸ κοῦφον οὐδὲ τὸ ἐπιπόλαιον, ἀλλ' εἶνε κάλλος βασιλικόν, φυσικῶς κοσμούμενον διὰ παντός ὅ,τι ἔχει πλουσιώτερον καὶ εὐγενέστερον ὁ γυναικείος ἱματισμός.

Τὸ κάλλος μόνον εἶνε μονότονον, οἱ δὲ ἄνθρωποι βαρύνονται αὐτὸ ταχέως καὶ ἐπιζητοῦσιν ἄλλα.

Μὴ ἐπαυσεν ὁ κόσμος ἀπὸ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα καὶ πλέον ἐτῶν σπεύδων πρὸ τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων ὅπως ἴδῃ τὴν Μαργαρίταν διερχομένην; Τὸ πλῆθος περιμένει αὐτὴν πάντοτε, διότι τρέφει ἔρωτα ἀπλῶν καὶ πιστῶν πρὸς τὸ βλέμμα τῆς. Ὅταν ἀναγγέλληται ἐν Νεαπόλει ἢ ἐν Βενετίᾳ, ὅτι ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης θὰ ἔλθῃ εἰς τὰς πόλεις ταύτας χάριν δεκαπενθημέρου ἐπισκέψεως, ἐπικρατεῖ κίνησις χαρᾶς ἐν τε ταῖς ἀνωτάταις τάξεσιν ὡς καὶ ἐν ταῖς κατωτάταις. Τὰ ἔτη παρήλθον, δὲν εἶνε πλέον ἐπ' ἴσης νέα, ἀλλ' ἡ χάρις αὐτῆς δὲν μετεβλήθη. Αἱ μητέρες λαμβάνουσι τὰ παιδία ἀπὸ τῆς χειρός, καὶ ἐξερχόμεναι τῶν οἰκιῶν λέγουσι φαιδραί.

« Ἄς ὑπάγωμεν νὰ ἴδωμεν τὴν βασιλίσσαν. » Τὸ μυστικὸν θέλγητρον τῆς βασιλίσσης μου δὲν ἐγκρατεῖ μόνον ἐν τῇ γοητείᾳ τοῦ μειδιάματος αὐτῆς, ἐν τῇ μεγαλειότητι τοῦ βεβίωματος, ἐν τῇ χάριτι τῶν στάσεων αὐτῆς· ἐγκρατεῖ ἐν τῷ πνεύματι αὐτῆς τῷ δεκτικῷ πάσῃ διανοητικῆς ἐκδηλώσεως, ἐγκρατεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς τῇ εὐπροσίτῳ εἰς πάντα τὰ εὐγενῆ καὶ ἀγνὰ αἰσθημάτων, ἐγκρατεῖ ἐν τῇ θορακίᾳ αὐτῆς ψυχῇ, ἣτις ἐγκλείει τὰς ὑψηλοτάτας ἀρετάς, ὡς εἶχεν ποτε γυνή. Ἡ Μαργαρίτα τῆς Σαβοΐας κέκτηται ἰδίως τὴν πίστιν· ὄχι ἐκείνην τὴν πίστιν, ἣτις περιορίζεται τυφλῶς εἰς στενοὺς θρησκευτικὸς τύπους, ἀλλὰ τὴν πεφωτισμένην, τὴν εὐρεῖαν ἐκείνην πίστιν, τὴν περιλαμβάνουσαν τὰς ὑψηλοτάτας τάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος

καὶ ἀγούσαν εἰς τὴν φρόνησιν, τὴν ἀγαθότητα, τὸ ἔλεος. Πιστεύει, ἔχει δίκαιον, νὰ πιστεῖται εἰς πᾶν ὅ,τι εἶνε ὀρθόν, δίκαιον, καλόν, ἀξίον ἑλέους· πιστεύει εἰς τὴν ἀγνότητα τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν συνειδήσεων· πιστεύει εἰς τὸ μεγαλεῖον, τὴν δόξαν τοῦ οἴκου αὐτῆς, εἰς τὴν τιμιότητα, τὸ θάρρος, τὴν εὐλικρίνειαν Ἐκείνου, ὃν ἡ τύχη ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὡς σύζυγον καὶ βασιλέα· πιστεύει βαθέως εἰς τὸ μέλλον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ πιστεύει μετὰ τσαύτης δραστηριότητος εἰς τὰ ἱερά ταῦτα πράγματα, ὥστε οἱ ὀπαδοὶ τῆς βασιλείας στρέφονται πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς ἡγέτιν αὐτῶν.

Ἀρωσιωμένη μετὰ περισσῆς εὐλαθείας εἰς πᾶν ὅ,τι καλόν, ἡ Μαργαρίτα τῆς Σαβοΐας γινώσκει τελείως τέσσαρας ζώσας γλώσσας καὶ τὰς φιλολογίας αὐτῶν· τὰ γαλλικὰ, τὰ γαλλικά, τὰ γερμανικὰ καὶ τὰ ἰταλικὰ. Ὁ δὲ Ῥογήρος Βόγλης ἐδίδαξεν αὐτὴν ἀρκετὰ λατινικὰ, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀναγινώσκῃ τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς.

Πᾶσαι αἱ πρωῒναι αὐτῆς ὄραι, ἀπὸ τῶν ὀκτῶ μέχρι τῶν ἑνδεκα, εἶνε ἀφιερωμέναι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, διότι λαμβάνει πάντα τὰ δημοσιεύματα περὶ φιλοσοφίας, ἐπιστήμης, κοινωνιολογίας καὶ τῶν τεχνῶν, τέλος περὶ πάσης ὕλης. Δὲν εἶνε σχολαστικὴ, τὸ πνεῦμα αὐτῆς εἶνε λίαν κεκαλλιεργημένον. Ὅταν τις τῶν παρ' ἡμῶν γίνηται δεκτὸς παρ' αὐτῆς, ὅταν ξένος, συγγραφεὺς, λόγιος ἢ ποιητὴς τυγχάνῃ ἀκροάσεως ἐν τῷ Κυριναλίῳ, μένει ἐκθρομβῶς πρὸ τῶν γνώσεων αὐτῆς. Δὲν ἀκούει παρ' αὐτῆς πράγματα ἐκ στήθους ἀπομνημονευόμενα, ἢ γνώμας ὡς παρέλαθεν ἐτοιμῶς παρ' ἄλλων. Ὅχι. Ὅ,τι ἀνέγνωσε, τὸ ἀνέγνωσε καλῶς, καὶ ἡ προσωπικὴ αὐτῆς κρίσις εἶνε δικυγής, σαφής, πρωτότυπος. Δὲν ζητεῖ παρὰ τῆς τέχνης, τῆς φιλολογίας ἢ τῆς ἐπιστήμης παράστασιν τοῦ βίου πάντοτε ὠραῖαν, γλυκεῖαν ἀπάτην, ψεῦδος ῥόδιον, ἀλλὰ ζητεῖ ἐν αὐταῖς τὴν δροσερὰν πηγὴν τοῦ ἰδεώδους, καὶ τοῦτο πράττουσα ἐκφράζει τὴν ἀνάγκην μυρίων γυναικῶν, μυρίων ψυχῶν, αἵτινες ἔχουσι τὴν δίψαν τοῦ ὑπερκοσμοῦ.

Καὶ διὰ τῶν λόγων, τοῦ μειδιάματος, τῆς παρουσίας αὐτῆς ἐνθαρρύνει τοὺς ἐργαζομένους· μεταβαίνει εἰς τοὺς τόπους ἐνθ' ἀκμάζουσιν αἱ τέχναι καὶ ἡ ἐπιστήμη, παρευρίσκειται εἰς πάσας τὰς μεγάλας μουσικὰς ἢ θεατρικὰς ἐορτάς, ἐγκαινιάζει πάσας τὰς ἐκθέσεις ζωγραφικῆς. Ἡ μεγαλοφυΐα, τὸ πνεῦμα, ἡ ἀγχίνια ἐλκύουσιν αὐτὴν καὶ κινουσι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς. Τίς ἐξ ἡμῶν, μυθιστοριογράφος, διηγηματογράφος, ἐπιφυλλιδογράφος, καλλιτέχνης δὲν ἠσθάνθη τὸν ζῆλον αὐτοῦ ἀναζωογονούμενον ἕνεκα τῆς ἐκ τῆς παρουσίας καὶ τῶν λόγων αὐτῆς παρεχομένης εἰς αὐτὸν τιμῆς; Τίς ἐξ ἡμῶν ἐρχόμενος εἰς ἐπαρὴν πρὸς τὴν εὐθικτὸν καὶ περιπαθῆ ἐκείνην

ώραίον δὲν συμπίπτει ποσῶς πρὸς τὸ πλαστικῶς ὠραίον, καὶ ζωγράφος ἢ γλύπτης κριστῶν π. χ. τὸν «ὄν» τὸν δάκνοντα τὸν γυμνὸν μηρὸν τοῦ ἔκαστου τῆς Ἀφροδίτης βεβχίως θὰ διέπραττε σφάλμα λαμβάνων ὡς πρότυπον ἕνα χοῖρον «μακτέζικον» τετράπαχον, μὲ ἀσθενεῖς πόδας ὑπὸ στρογγύλον «λουκανικοειδὲς» σῶμα, διότι τοιοῦτον δυσκίνητον χοῖρον θὰ ἀνέτρεπεν εὐκόλως δι' ἐνὸς λκκτισμάτος, καὶ δὲν θὰ ἔχανε τὴν ζωὴν του τόσο προῶτως, ὅ γοργὸς «ροδοπαχὺς Ἄδωνις, ὀκτωκαϊδεκαέτης γαμβρός». Ὡς γνωστὸν, ὁ Ἄδωνις, ὅστις ἦτο τόσο προσφιλεῖς τῇ θεᾷ Ἀφροδίτῃ, ἀκριβῶς διότι ἦτο εἰσέτι νέος ἀμύστακος, καὶ ὡς ἐκ τούτου «οὐ κεντεῖ τὸ φίλαμα», ἔπεσε θύμα ἐνὸς ἀγρίου χοίρου καὶ αἱ σταγόνας τοῦ αἵματός του μετεβλήθησαν εἰς αἱματόχροα ἀνθη ἀνεμώνης.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν βελτιωμένον χοῖρον μας τὸν προγαστέρα καὶ ἄς ἴδωμεν ποῖα εἶναι ἡ ὑπεροχὴ του ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ χοίρου. Ἄν τὸν θρέψωμεν ἐν τῷ σταύλῳ ἐπὶ 100 ἡμέρας περίπου χορηγοῦντες πλὴν τινῶν χλωρῶν κολοκυνθῶν (διὰ φρούτο) ἰδίως ἀραβόσιτον (καρπὸν) καὶ βελανιδία ξηρά, δικαιούμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι μὲ 250 ὀκάδας καρποῦ τοιοῦτου θὰ παραγάγῃ αὐξῆσιν σωματικὴν περίπου 50 ὀκάδων, ἢτοι μὲ 2 1/2 ὀκάδας καρποῦ ἡμερησίως τὸ «θρεφτάρι» θὰ παραγάγῃ ἡμίσειαν ὀκτὸς κρέατος ἢ λίπους (ἔνευ κοκκαλῶν). Τοῦτο εἶναι μέγα κατόρθωμα οικονομικόν, διότι 5 ὀκάδες καρποῦ ἀραβόσιτου, κριθῆς κτλ. μεταβάλλονται εἰς 1 ὀκτὸς κρέατος χοιρινοῦ ἢ 1 ὀκτὸς λίπους χοιρινοῦ· τί ἄλλο θέλωμεν;

Πλὴν τοιαύτη χρησιμοποίησις τῆς τροφῆς εἶναι σπάνιον κατόρθωμα ἀπαντῶν μόνον εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατικὴν τῶν βελτιωμένων χοίρων. Εἰς κοινοτέρως γενεᾶς βελτιωμένων χοίρων χρειάζονται ἤδη 7—8 ὀκάδες καρποῦ πρὸς παραγωγὴν μιᾶς ὀκτὸς κρέατος, εἰς δὲ τὴν κοινὴν ἐγγχώριον γενεᾶν τῶν ἀγέληδόν διατηρουμένων ἡμιαγρίων χοίρων ὁ χωρικός χωρίζει μὲν τὸ φθινόπωρον ἐν χοιρίδιον, τὸ ὅποιον ἐκτρέφει κατ' οἶκον, ἀλλ' εὖ ποίων ἀποφεύγει ἐπιμελῶς νὰ κάμῃ τὸν λογαριασμὸν νὰ ἴδῃ πῶς χρησιμοποιεῖται ἡ τροφή, διότι θὰ ἐβλεπεν ὅτι οὔτε 10 ὀκάδες καρποῦ δὲν ἐπαρκοῦσιν ὅπως γίνῃ μία ὀκτὸς κρέατος, καὶ διότι θὰ ἠλαττοῦτο πολὺ ἡ χριστουγεννιάτικη χαρὰ, ἐὰν ὑπελόγιζεν ὅτι τὸ θρεφτάρι τοῦ στοιχίζει περισσότερον ἢ ὅσον εἶναι ἡ ἀγοραία ἀξία τοῦ κρέατός του.

P. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Ἡ ὑπερφόρτιξις ἐν τῇ εὐτυχίᾳ καθίσταται ἀρετὴ ἐν τῇ δυστυχίᾳ.

Τίποτε δὲν συμβαίνει εἰς τὸν βίον οὔτε ὅπως τὸ φροδοῦμεθα, οὔτε ὅπως τὸ ἐλπίζομεν.

ΟΙ ΓΕΡΟΝΤΕΣ

[Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάρε].

Οἱ γέροντες εἶνε φίλοι ἀπερχόμενοι· ποίπει λοιπὸν τοῦλάχιστον νὰ τοὺς ἀποπέμψωμεν ἀβρῶς.

Εἰς τὰς πρὸς τοὺς γέροντας σχέσεις σου τήρει τὸ μέτρον τῶν περιποιήσεων, τὰς ὁποίας καὶ σὺ ἐπιθυμεῖς νὰ ἔχῃς κατὰ τὸ γῆρας σου, καὶ ἐγκατάστησε ἐπ' αὐτῶν τὰ δικαιώματά σου.

Εἰς τοὺς γέροντας πρέπει νὰ παρέχωμεν τὰς αὐτὰς περιποιήσεις οἷας καὶ πρὸς τὰ παιδιὰ, μετὰ τῶν ὁποίων ἔχουσι πολλὰ σημεῖα ὁμοιότητος. Ὅμως ὁσάκις πρόκειται νὰ βοηθήσῃτε πρεσβύτην τινὰ ὅπως καταβῇ τὴν κλίμακα ἢ ὅπως διέλθῃ αὐλάκιόν τι, πρέπει νὰ τοῦ ἀποκρύψῃτε τὸν οἶκτον, εἰς τρόπον ὅστε νὰ ἐλάβῃ τὴν ἐκδούλευσιν ταύτην ὡς ἐνδειξὴν σεβασμοῦ. Ὅταν τοῦ προσφέρῃτε τὸν βραχιονά σας εἰς ὁδὸν τινὰ σκολιάν, πρέπει νὰ τὸν κάμῃτε νὰ πιστεῖ ὅτι ἐπιτηδὲς διὰ νὰ τὸν ἀκροάζησθε βραδύνετε τὸ βῆμα συμφώνως πρὸς τὸ ἰδικόν του, καὶ ὅτι σεῖς πιστεύετε ὅτι ἡ βῶμη ἢ ἐγκαταλείπουσα τὰς κνήμας του κατέφυγεν εἰς τὴν διάνοιάν του.

Τὸ νὰ ἀφίνη τις τὸν γέροντα νὰ μὲνῃ εὐχαριστημένος διὰ τὸ γῆρας του καὶ καυχώμενος διότι δὲν εἶνε πλέον νέος εἶνε χαρὰ ἐκ τῶν μάλλον ἀβρῶν, τὰς ὁποίας δύναται νὰ προξενήσῃ ἢ ἀγαθὴ καρδία.

Τὸ μὴ τιμᾶν τὸ γῆρας ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κατεδαφίζειν τινὰ τὴν πρῶϊαν τὸν οἶκον ἐνθα μέλλει νὰ καταλύσῃ τὴν ἐσπέραν.

Δὲν πρέπει ν' ἀποδίδωμεν εἰς τὸ γῆρας πάντα τὰ ἐλαττώματα τῶν γερόντων. Ὁ μαωρολογῶν γέρον ἐγεννήθη μαωρολόγος, ἢ τοῦλάχιστον ὑπῆρξε φλύκρος κατὰ τὴν νεότητά του. Γέροντες ἀξιγάπητοι εἶνε ὀλίγοι, διότι ἐν γενεῖ οἱ ἀξιγάπητοι ἄνθρωποι σπανίζουσιν.

Πρέπει νὰ φερώμεθα πρὸς τοὺς γέροντας μετ' ἀναμίκτου στοργῆς καὶ σεβασμοῦ καὶ μετὰ τρόπου ὑπενθυμίζοντος ὅτι εἰς τὸν γέροντα ἐνυπάρχουσιν αἱ ιδιότητες καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ προστάτου καὶ τοῦ παιδίου.

Πρέπει νὰ πλανῶμεν τοὺς γέροντας ὡς πρὸς τὴν προσέγγισιν τοῦ θανάτου, ὅπως πράττει καὶ αὐτὴ ἡ φύσις. Βλέπετε ἕνα νέον καὶ ἕνα πρεσβύτην φυτεύοντα δένδρα· ὁ νέος φυτεύει δένδρα βλαστήσαντα ἤδη καὶ ἀκμαῖα, μόλις δὲ προσθά- νει νὰ τὰ φυτεύσῃ, διότι δὲν ἔχει καιρὸν νὰ περιμένῃ. Ὁ πρεσβύτης ἂν ἐναντίας δὲν σπεύδει, ἀλλὰ φυτεύει νεαρῶτατα δενδρόλλια, λέγων: «Μετὰ εἴκοσιν ἔτη θὰ μοῦ κάμουν ὠραίαν σκιάν».

Ἡμέραν τινὰ συνήντησα εἰς τὸ Λουξεμβούργον τὸν ἀκκομητικὸν Τισσώ, ὄντα τότε ὀγδοηκοντούτη: «Φίλε μου, μοὶ εἶπεν, εἶνε καιρὸς νὰ φροντίσω περὶ τοῦ μέλλοντός μου».

Ὁ γέρον πρέπει νὰ κάμῃ νὰ λησμονῆται ὅτι ἔχει σῶμα. Ἡ λογικὴ τῆς γλώσσης ἀποκαλεῖ γέροντας ἀδιαφόρους καὶ τοὺς ἠλικιωμένους ἄνδρας καὶ τὰς ἠλικιωμένας γυναῖκας. Ὁ γέρον θὰ εἶνε εὐτυχέστερος καὶ μᾶλλον εὐυπόλητος ἐὰν πεισθῇ ὅτι ἀνήκει εἰς τρίτον τι φῶλον.

Καὶ εἰ μὲν νέοι ὀφείλουσι νὰ συλλογίζωνται ὅτι θὰ γηράσῃσι ποτε, ἀλλὰ καὶ εἰ γέροντες πρέπει νὰ μὴ λησμονῶσιν ὅτι ὑπῆρξαν ποτε νέοι καὶ ὅτι δὲν ἦτο τότε πολὺ εὐκόλον εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ν' ἀποφύγῃσιν ὅ,τι τῶρα ἀποκαλοῦσιν ἀδυναμίας καὶ ἐλαττώματα.

Οἱ γέροντες δὲν πρέπει νὰ κατακρίνωσι καὶ ν' ἀποδοκιμάζωσι πάσας τὰς τέρψεις τῆς νεότητος, ὡς οἰνοπότης συντριβῶν τὸ ποτήριόν του μετὰ τὴν πόσιν ἢ ὡς ὁ φίλαυτος ὀδοιπόρος ὁ θολῶνων τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς, ἀφοῦ κορέσῃ τὴν διψῶν του.

Ἄς μὴ τὸ λέγωμεν εἰς τοὺς νέους, ἀλλ' ἄς μὴ ἀφίνωμεν καὶ τοὺς γέροντας νὰ λησμονῶσιν ὅτι τὸ γῆρας δὲν φέρει πάντοτε τὴν φρόνησιν.

Μαθετε νὰ γίνεσθε γέροντες καὶ προσπαθήσατε νὰ μὴ ὁμοιάζετε πρὸς τοὺς καρπούς, οἵτινες φθειρόνται μὲν ἐκ τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ δὲν ὠριμάζουσιν.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Πῶς δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι περὶ τῆς καλῆς ποιότητος τοῦ ὕδατος, τὸ ὅποιον πίνομεν;

— Μόνον βράζοντες τὸ ὕδωρ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι κατεστρέψαμεν τὰ βλαβερὰ μικρόδια, τὰ ὅποια ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ περιέχῃ. Τα διυλιστήρια, ὅσον δὴ ποτε τέλεια, δὲν εἶνε ἀσφαλῆ, διότι δὲν δύναται νὰ διατηρηθῶσιν ἐπαρκῶς καθαρὰ εἰς τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν. Τὸ ὕδωρ ἀπὸ βρασθῆ εἰς ἀπολύτως καθαρὸν δοχεῖον, διὰ νὰ μὴ προσλάβῃ δυσάρεστον τινὰ ὄσμην ἢ γεῦσιν, πρέπει νὰ ἀερισθῇ μεταγγιζόμενον ἐπανειλημμένως ἀπὸ δοχείου εἰς δοχεῖον ἢ ἀναταρασσόμενον ἢ κτυπούμενον διὰ ξυλίνου κοχλιαρίου.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΠΕΤΥΧΕΝ;

ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον δημοσιεύεται ἐν ἐγκρίτῳ Γαλλικῷ φύλλῳ σημεῖωμα, ἐξ οὗ ἐξάγομεν πληροφορίας τινὰς περιεργούς χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Τὴν 16 Αὐγούστου (ν) ἦ ἐκθεσις τῶν Παρισίων συνεπλήρωσε τὰ 3/4 τῆς υπάρξεώς της.

Ἡ ὅλη διάρκεια αὐτῆς εἶχεν ὀρισθῆ 205 ἡμερῶν, διότι ἤνοιξε τὴν 15 Ἀπριλίου καὶ θὰ κλείσῃ τὴν 5 Νοεμβρίου, ὥστε μὲ τὴν 16 Αὐγούστου τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐγένετο τὸ σημεῖωμα συνεπλήρωθησαν 123 ἡμέραι καὶ ὑπολείπονται 82.

Κατὰ τὰς 123 ταύτας ἡμέρας ἐξωδεύθησαν ὀλίγον τι πλεόν τῶν 20 ἑκατομμυρίων εἰσιτηρίων (ἀκριβῶς 20,043,620), ἐνῶ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον τῆς ἐκθέσεως τοῦ 1889 ἐξωδεύθησαν 14,169,164, ἢτοι περιπλέον κατὰ τὴν ἐφετεινὴν ἐκθεσιν 5,874,456 εἰσιτηρίων.

Τὸ πλεόνασμα τοῦτο θὰ αὐξήσῃ ἀκόμη κατ' ἀναλογίαν κατὰ τοὺς ὑπολειπομένους μῆνας μέχρι τῆς λήξεως τῆς ἐκθέσεως. Καὶ πραγματικῶς κατὰ τὸ 1889 οἱ καλλίτεροι μῆνες ὑπῆρξαν οἱ τρεῖς τελευταῖοι καὶ οὐδὲν τὸ κωλύον ὅπως καὶ ἐφέτος ὑπάρξῃ τὸ αὐτό.

Ἴδου ἄλλως ἢ παραβολὴ τῶν εἰσπράξεων ὑπὸ τὸν τύπον τῶν εἰσιτηρίων καὶ τῶν δύο ἐκθέσεων.

	1889	1900
Ἀπρίλιος	—	1,008,850 (15-30)
Μάϊος	2,610,812 (6-31)	3,425,807
Ἰούνιος	4,338,869	6,095,922
Ἰούλιος	4,544,196	5,944,525
Αὐγούστος	4,977,092	3,568,516 (1-15)
Σεπτέμβριος	5,246,704	
Ὀκτώβριος	4,820,869	
Νοέμβριος	1,610,810	
	28,149,352	

Ἐφέτος αἱ εἰσπράξεις τοῦ Ἰουλίου καθυστέρησαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τοῦ Ἰουνίου ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος, ἀλλ' αἱ τοῦ Αὐγούστου βάλουσιν ἀξάνουσαι καταπληκτικῶς, τοιαύτη δὲ αὐξήσις προβλέπεται μέχρι τέλους. Ἴδου δὲ περίπου ποῖα θὰ ἦναι αὐτὴ μέχρι τέλους.

Αὐγούστος (ὀλόκληρος)	7	ἐκ. εἰσόδων
Σεπτέμβριος	8	»
Ὀκτώβριος	7	»
Νοέμβριος	1,600	»
Τὰ μέχρι τοῦδε	20,043,620	
Σύνολον	43,643,620	

Ἄλλ' αἱ εἰσοδοὶ αὗται δὲν ἀντιπροσωπεύουσι πᾶσαι καὶ πληρώνοντες ἐπισκέπτας, τὸ σύνολον δὲ τῶν 43,643,620 εἰσόδων ἀναλογεῖ μὲ 40 περίπου ἑκατομμύρια φρ. εἰσπράξεων, τούτεστι 15 περίπου ἐπὶ πλεόν τοῦ 1889, 25 τοῦ 1878.

Ὡστε ἡ ἐκθεσις τοῦ 1900 ἔχει πληρεστάτην ἐπιτυχίαν.

Ἄλλὰ πόθεν προέρχεται ὅτι ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ δὲν γίνεται ἀποδεκτὴ μετὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐκείνου, μεθ' οὗ ἔπρεπε νὰ χαίρεισθῃ, καὶ αἱ εἰσπράξεις καίτοι ἀνώτεροι τοῦ 1889 σημειοῦνται μετὰ μελαγχολίας ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων;

Ὁ λόγος εἶναι ὅτι πάντες περιέμενον ἀνωτέρας εἰσπράξεις καὶ πάντες ὑπελόγιζον ὅτι ἡ Ἐκθεσις θὰ εἰσπράξῃ πλεόν τοῦ μεγίστου καὶ τὸ χειρίστον πάντων ὅτι τὸ μέγιστον τοῦτο προεξωφλήθη.

Πέντε μεγάλα πιστωτικὰ ἰδρύματα τῆς Γαλλίας ἀνέλαβον εἰς βάρος τῆς Ἐκθέσεως καὶ ἐξέδωκαν 3,250,000 ὀμολογίας, ὧν ἐκάστη περιεῖχεν 20 εἰσόδους καὶ ἐκ τούτων εἰσπράχθησαν 65,000,000 φρ. ἐξ ὧν 60 διὰ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Ἐκθέσεως καὶ 5 δι' ἕξοδα προμηθείας. Ἐτέθησαν δ' οὕτως ἐν κυκλοφορίᾳ 65,000,000 εἰσιτηρίων πρὸς 1 φράγκον.

Τὰ εἰσιτήρια λοιπὸν ταῦτα εἶναι παραπολλὰ καὶ δὲν θὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὅλα διὰ νὰ εἰσέλθωσι δι' αὐτῶν ἐπισκέπται εἰς τὴν Ἐκθεσιν.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἐκ τούτων 20,043,620 ἐχρησιμοποιήθησαν ἐντὸς 123 ἡμερῶν, μένουσι 44,956,380 διὰ τὰς ὑπολειπομένας 82 ἡμέρας.

Κατὰ τοὺς λογαριασμοὺς τοὺς ὁποίους κατεστρώσαμεν ἀνωτέρω τὴν 6 Νοεμβρίου θὰ μείνουν ἀχρησιμοποίητα 21,356,380 εἰσιτήρια.

Τῷ 1889 ἔμειναν μόνον 1.850,648.

Οὕτω τὴν Ἐκθεσιν τοῦ 1900 δὲν θὰ ἐπισκεφθῶσιν ἢ τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν ἐπισκεπτῶν, οὗς αὕτη περιέμενε, καὶ ἡ ὑπερβολὴ αὕτη τῶν προβλέψεων ἐγένετο αἰτία ὅπως μίᾳ μεγάλῃ καὶ πραγματικῇ ἐπιτυχίᾳ μεταδληθῇ εἰς εἶδος σχετικῆς ἀποτυχίας.

Δ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Τὰ εἶδη ἀνθῶν.

Μεταξὺ τῶν 4300 εἰδῶν ἀνθέων, ἅτινα καλλιεργοῦνται ἐν Εὐρώπῃ, μόνον εἰς 420 ὑπολογίζονται τὰ ἔχοντα εὐάρεστον ἄρωμα. Γερμανὸς βοτανικὸς εὗρεν ὅτι τὰ περισσότερα εὐώδη ἀνθὰ εὗρηται μεταξὺ τῶν λευκῶν καὶ ἐλαφρῶς κίτρινων: 187 ἐπὶ 1124 κατόπι ἐργάζονται τὰ κίτρινα: 77 ἐπὶ 951, τὰ κόκκινα: 64 ἐπὶ 823, τὰ κυανᾶ: 34 ἐπὶ 594 καὶ τελευταῖα τὰ ἰσχροῦ: 13 ἐπὶ 308. Ἐκ τῶν 3880 ἄλλων εἰδῶν τὰ 1500 ἔχουν ἀπολύτως δυσάρεστον ὄσμην, ὥστε ἀπομένον 2300, τὰ ὅποια εἶνε ἐντελῶς ἄσπρα.

Τὸ δῶρον τοῦ Αὐτοκράτορος.

Πρὸ τινῶν ἡμερῶν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐνεφανίσθη κατὰ τὴν συνήθειάν του ὅπως ἀπροσδοκῆτως μίαν προίαν εἰς τὰ παραπήγματα συντάγματός τινος τῶν δραγόνων. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ἔτοιμοι διὰ τὰ γυμνάσια, ἀλλ' ὁ διοικητὴς τῶν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἔλθῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ περιέμεινε δέκα λεπτά, ἐν τέταρτον, μέχρις οὗ κατόπι ἤμισιαις ὥρας ἠδύκησε νὰ ἐμφανισθῇ ὁ ἀξιωματικὸς. Δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὸ αἶσθημα ὑφ' οὗ κατελήφθη οὗτος ὅταν εἶδε τὸν αὐτοκράτορα.

Ἄλλ' ὁ Γουλιέλμος δὲν εἶπεν οὔτε λέξιν. Παρηκολούθησε τὰ γυμνάσια, ἔκαμε τὰς συνήθειαι παρατηρήσεις καὶ εἰς τὸ τέλος ἔφυγε χωρὶς ν' ἀπευθύνῃ οὔτε ἓνα λόγον πρὸς τὸν διοικητὴν, ὅστις ἐθεώρησε πλέον ἐαυτὸν χαμένον. Μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ ταλαιπώρος πλήρης ἀπελπισίας καὶ ἀνέμενε τὴν τύχην του. Ἄλλ' εἶχε παρέλθῃ ἤδη ἡ μεσημβρία, ἐπλησίαζεν ἡ ἑσπέρα καὶ ἀκόμη καμμίαν ἀγγελίαν περὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ αὐτοκράτορος δὲν εἶχε λάβῃ. Τέλος κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκομίσθη μικρὸν δέμα διευθυνόμενον πρὸς αὐτόν. Οὔτε ἐπιστολή, οὔτε ἄλλη τις πληροφορία συνώδευσεν τὸ δέμα. Μετὰ σπουδῆς, τρέμων ἐκ τῆς συγχύσεως καὶ τοῦ φόβου, ἤνοιξε τὸ μυστηριώδες δέμα καὶ εὗρεν ἐντὸς αὐτοῦ, ἐν ὠρολόγιον ἐξυπνητήριον, τὸ ὅποιον τοῦ ἔσταλλεν ὁ αὐτοκράτωρ!

Νεκρονάστασις.

Δύο γάλλοι χειρουργοὶ ἐσχημάτισαν τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ τὴν ζωὴν εἰς ἄνθρωπον νεκρὸν, ἐὰν πιέσωσι τὴν καρδίαν αὐτοῦ διὰ τῆς χειρὸς. Πειράματα γενόμενα ἐπὶ ζώων ἐνίσχυσαν τὴν πεποίθησιν αὐτῶν, τυχοῦσης δὲ πρώτης εὐκαιρίας, ἤτοι ἀποθανόντος νέου τινὸς ἐκ συγκοπῆς, ἐδοκίμασαν νὰ τὸν ἀναστήσωσι.

Τὸ γεγονός ἀνεκoinώθη εἰς τὴν γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν, ὥστε δὲν πρόκειται περὶ μύθου.

Οἱ δύο λοιπὸν χειρουργοὶ εὐθὺς ὡς εἶδον δι' ὄλων τῶν δοκιμαστικῶν μέσων ὅτι ὁ νέος οὐδὲν δεῖγμα ζωῆς παρεῖχεν, ἔσχισαν τὸ στήθος του, ἀπέσπασαν τὸν περικάρδιον καὶ συλλαβόντες διὰ τῆς χειρὸς τὴν καρδίαν συνεπίεσαν αὐτὴν ρυθμικῶς εἰκοσιτέσσαρας φορές, ὅπως ἀποκαταστήσωσι τὴν διακοπεῖσαν κυκλοφορίαν.

Καὶ τότε συνέβη καταπληκτικὸν καὶ ἀπίστευτον γεγονός. Ὁ νεκρὸς ἀνέλαβε ζωὴν ἠνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ προσέδλεψε τὸν ἓνα χειρουργὸν μὲ ἐκφρασίαν φανερόνως ὅτι τὸν ἀνεγνώρισεν. Ἀλλὰ τοῦτο διήρκεσε μόνον μίαν στιγμὴν, δὲν ἦτο παρὰ τελευταῖον σπινθηροδόλημα σθεναρῶς λυχνίας. Μετὰ τρία λεπτά ὁ νεκροναστὰς ἐξέπνευσεν ὀριστικῶς πλέον.

Οἱ πλέον ἀκάθαρτοι ἄνθρωποι.

Κατὰ τινὰ ἀγγλικὴν ἐφημερίδα, μεταξὺ τῶν ἀκαθάρτων λαῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν οἱ κάτοικοι τῆς κοιλάδος Τέχι παρὰ τὰ νοτιανατολικά σύνορα τῶν Ἰνδιῶν. Οἱ ἄνθρωποι αὗτοι ζῶσι σχεδὸν ἀποχωρισμένοι τοῦ λοιποῦ κόσμου εἰς κατάστασιν βάρβαρον. Δὲν νίπτονται ποτὲ οὔτε πλύνουν ποτὲ τὰ ἐνδύματά των. Ὡς ἐκ τούτου τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ παχέος στρώματος λιπαρῶς ἀκαθαρσίας. Το δὲ περιέρχον εἶνε ὅτι κατοικοῦν παρὰ τὰς ὄχθας διαχυεστάτου καὶ πλουσιωτάτου ποταμίου. Ὡς ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας ἡ θνησιμότης μεταξὺ αὐτῶν εἶνε καταπληκτικὴ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Καθαρισμὸς πέλων.

Τὰ λιπώδη ἢ ρυπαρὰ δέρματα τῶν πέλων καθαρίζονται τριβόμενα μὲ ὕδωρ, εἰς δέκα μέρη τοῦ ὁποίου διελύθη ἐν μέρος ἀμμωνίας.

Καθαρισμὸς τῶν χειρῶν.

Διὰ σταγόνων τινῶν ὁμοίως ἀμμωνίας ἀποβάλλεται ἐκ τῶν χειρῶν ἡ δυσάρεστος ὄσμη ἢν κατέλιπον τὰ κρόμμυα. Ἡ δυσάρεστος δὲ ὄσμη, ἢν κατέλιπον αἱ σαρδέλλαι ἢ ἄλλοι κραιπνοὶ ἰχθύες, ἀποβάλλεται ἂν τρίψωμεν τὰς χεῖρας διὰ χάρτου ἐφημερίδος.